

GLASILO DELAVCEV PODJETIJ IMP

GLASNIK

SEPTEMBER, 1991, ŠTEVILKA 9, LETO XXV

IMP Glasnik so ustanovila podjetja v sestavljeni obliki IMP r.o. IMP Glasnik izdaja Prelest, d.o.o. v nakladi 3000 izvodov. Uredništvo: Ljubljana, Likožarjeva 6, telefon (061) 314-562. Glavni in odgovorni urednik je Janez Votek. Člani časopisnega sveta so: Bojan Germovšek, Mojca Ipavec, Dragica Janežič, Dušan Jovanovič, Nevenka Kavkler, Lidija Kokotec, Biserka Lazar, Marija Leskova, Anton Maček, Lidija Močilnikar, Iztok

Munih (predsednik), Marija Servatzy, Štefan Šeruga, Ladislav Abraham, Primož Zupančič, Marjan Žnidaršič, Silva Škoda. Tisk: Papirna galanterija s tiskom, A. Jovanovič, LITIJA. Nenaročenih rokopisov in fotografij ne vračamo. Po mnenju sekretariata za informacije IS SRS št. 421-7 z dne 16.9.1974 je IMP Glasnik oprošten temeljnega davka od prometa proizvodov.

PRESTRUKTURIRANJE

Črpalke postale delniška družba

Črpalke so ne glede na čase še zmeraj stabilno podjetje. Na nek način to lahko pripišemo kontinuiteti vodenja, hitremu prilagajanju razmeram na trgu ter stalnim vlaganjem v razvoj. Vse to ni zapisano na pamet, nenazadnje to dokazujejo poslovni rezultati, stalna vlaganja, pa tudi odnos podjetja do stalnih sprememb v okolju, predvsem na makroravni.

Črpalke so eno od podjetij, ki se ob spremembah zakonodaje, ki so v zadnjih dveh letih kar deževale in stalnim spremembam ma-

kroekonomske politike, ni odzivalo evforično. Poslovodstvo je v teh spremembah zgolj iskalo najbolj optimalne možnosti, ki jih je ponu-

jala zakonodaja za preoblikovanje podjetja. Skratka k preoblikovanju so pristopili evolucijsko in predvsem v luči, da pri tem preoblikovanju dobijo čimvečji lastninski delež tisti, ki so podjetje tudi gradili - torej delavci in vsi zaposleni. Preprosteje povedano, poslovodstvo v stalnih spremembah zakonodaje ni iskalo neke odrešujoče formule in se tudi ni opravičevalo pred zaposlenimi s čakanjem na novo zakonsko regulativo.

Po besedah direktorja Jožeta Kolariča in direktorja splošnega sektorja Rudija Bukovca so pristopili k preoblikovanju črpalk pred dobrim letom po še takrat veljavnem zveznem (Markovičevem) zakonu o podjetjih, ki je dovoljeval interno privatizacijo. Odločili so se za preoblikovanje podjetja v delniško družbo in so v ta namen od osebnih dohodkov izplačali interne delnice in enkrat obveznice. Jože Kolarič je poudaril, da je iz tega naslova v skladu s takratno zakonodajo pokasirala tudi država. Ker je šlo v bistvu za dokapitalizacijo obstoječega družbenega premoženja, so dali oceniti tudi obstoječe družbeno premoženje.

Dvakratna ocenitev

Čeprav so pristopili k preoblikovanju podjetja že pred dobrim letom, se je vsa zadeva zavlekla in so dobili registracijo komaj v tem mesecu.

Po besedah Rudija Bukovca, je bil najprej sprejet amandma k ustavi, ki zahteva, da da soglasje k preoblikovanju, bolje k lastninjenju podjetja Agencija. Ta je izdala navodilo, da bo pri preoblikovanju podjetja upoštevala ocenitve obstoječih cenilcev. Zatem je prišlo do ponovne spremembe na tem področju, saj po sklepu Izvršnega sveta lahko Agencija izda soglasje le, če so ocenitev opravili pooblaščen cenilci. Zato so se potem v Črpalkah odločili, da je opravil ocenitev podjetja Ekonomski institut pri Ekonomski fakulteti. Ta je ocenil statično vrednost podjetja in njegovo dinamiko - torej donosnost. Ob vsem tem je bilo še nekaj zapletov za pridobitev soglasja s strani Agencije, kajti ta bi morala izdati soglasje na osnovi kriterijev, ki naj bi jih sprejel Izvršni svet, žal pa ti kriteriji niso bili sprejeti. Kljub vsemu jim je prejšnji mesec Agencija izdala soglasje in ta mesec so bile Črpal-

ke registrirane kot IMP Črpalke d.d..

Po besedah Jožeta Kolariča so se v Črpalkah odločili za dokapitalizacijo zato, da zadržijo denar za nakup delnic v podjetju. Po drugi strani pa so ocenili, da je ta oblika najbolj sprejemljiva in pravična do delavcev, ki so le ustvarili pretežni del akumulacije in so imeli pomembni delež pri razvoju podjetja. Kljub vsemu ostaja lastninjenje družbenega kapitala še odprto in bo odvisno od nove zakonodaje. Sedanja vrednost novo vloženih sredstev v Črpalkah znaša okrog 9 odstotkov vrednosti obstoječega družbenega kapitala.

jv

Pogled na vrh Pico de Aneto

Livar se je preoblikoval

»Delavski svet podjetja IMP Livar, na osnovi delitve premoženja podjetja, sprejema statutarni sklep, na podlagi katerega se družbeno podjetje IMP Livar »Viktor Koleča« p.o. Ivančna Gorica deli na naslednji dve družbeni podjetji:

- IMP LIVAR, d.o.o. Ivančna Gorica s sedežem v Ivančni Gorici, Ljubljanska cesta 43,
- IMP TOVARNO ARMATUR, d.o.o. Ivančna Gorica s sedežem v Ivančni Gorici Ljubljanska cesta 43.

To je krajša vsebina sklepa sprejetega na delavskem svetu podjetja IMP Livar v začetku meseca avgusta 91.

Pred omenjeno odločitvijo, je prav tako delavski svet že 10. maja sprejel odločitev o preoblikovanju Livarne, barvnih kovin v podjetje v mešani lastnini.

Poleg v uvodu navedenega sklepa je delavski svet sprejel še druge sklepe potrebne za vložitev

vloge na registrsko sodišče v Ljubljani. Vendar bistvena odločitev je bila odločitev o delitvi podjetja na dve družbi v družbeni lastnini.

Sprejem omenjenega sklepa namreč lahko poimenujemo tudi zaključna faza preoblikovanja družbenega podjetja IMP Livar. V obdobju od decembra 1990 pa do letošnjega avgusta je bilo predloženih in na različnih sestankih obravnavanih več predlogov, pobud in variant in pri tem je bilo vključenih kar nekaj svetovljalnih organizacij, a če je bila izbrana optimalna rešitev in na podlagi le-te temelječa odločitev, pa bo verjetno kaj kmalu pokazal čas.

I.M.

V tej številki preberite:

O razvoju nove črpalke

str. 2

Predstavitvi tehnologij IMP-ja na Kmetijskem sejmu

str. 3

Srečanju slovenskih proizvajalcev armatur in problemih standardov

str. 4

Obnovi ljubljanskih kurišč in obsežnih rekonstrukcijskih delih v Leku

str. 5

RAZVOJ

Impofor črpalka

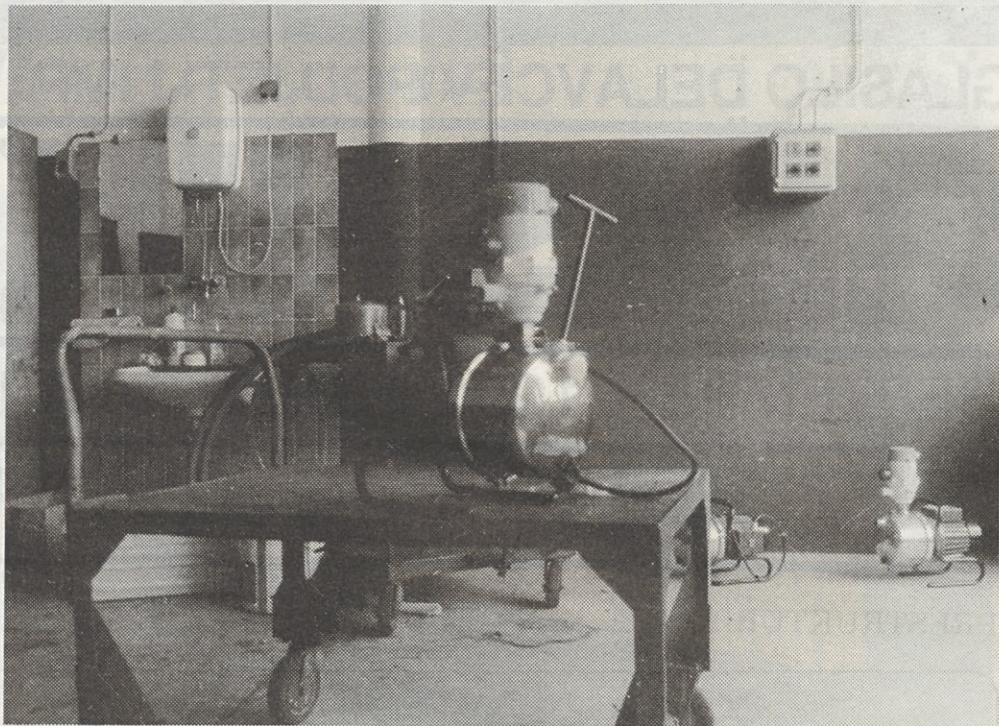
V Črpalkah so se že nekaj časa zavedali, da ob standardnem programu Črpalk, ki je v veliki meri vezan na sezonske konice, potrebujejo še program, ki ne bo izrazito sezonskega značaja in ki bo namenjen široki potrošnji. Z razvojem izdelka so začeli pred dvema leti. Gre za razvoj nove črpalke imenovane impofor. Pod vodstvom vodje projektne skupine inž. Smuka so z razvojem, pripravo dokumentacije in orodij končali konec avgusta. Ta mesec je bilo izdelanih že prvih 300 prototipnih črpalk, s katerimi so se že predstavili na tujem trgu.

Direktor Jože Kolarič pravi, da je bilo v razvoj tega izdelka vloženega veliko strokovnega dela. Poleg samega razvojnega dela je bila izred-

no zahtevna priprava in izdelava orodij za hidravlični in električni del, saj je bilo potrebno izdelati 75 novih orodij. Izredno zahtevno je

bilo delo na osvajanju tehnologije za vlečenje in preoblikovanje nerjaveče pločevine in polizdelkov iz plastike. Tudi pogon ni bil enostaven, saj je za črpalko izdelan specialni elektromotor. Skratka celoten izdelek so osvojili in ga v celoti izdelujejo v Črpalkah, razen hidrostata. Po opravljenih testih so ugotovili, da izdelek po kakovosti, zanesljivosti in porabi energije ne zaostaja za konkurenčnimi izdelki znanih svetovnih proizvajalcev črpalk. S črpalko so se uspešno predstavili na sejmu v Brnu, kjer je že v postopku pridobivanja A-testov na češkem inštitutu.

Črpalka impofor s hidrostatom je tlačna črpalka, namenjena za dovod sanitarne vode v stanovanja, počitniške hiše, zidanice. Njena značilnost je, da je izredno

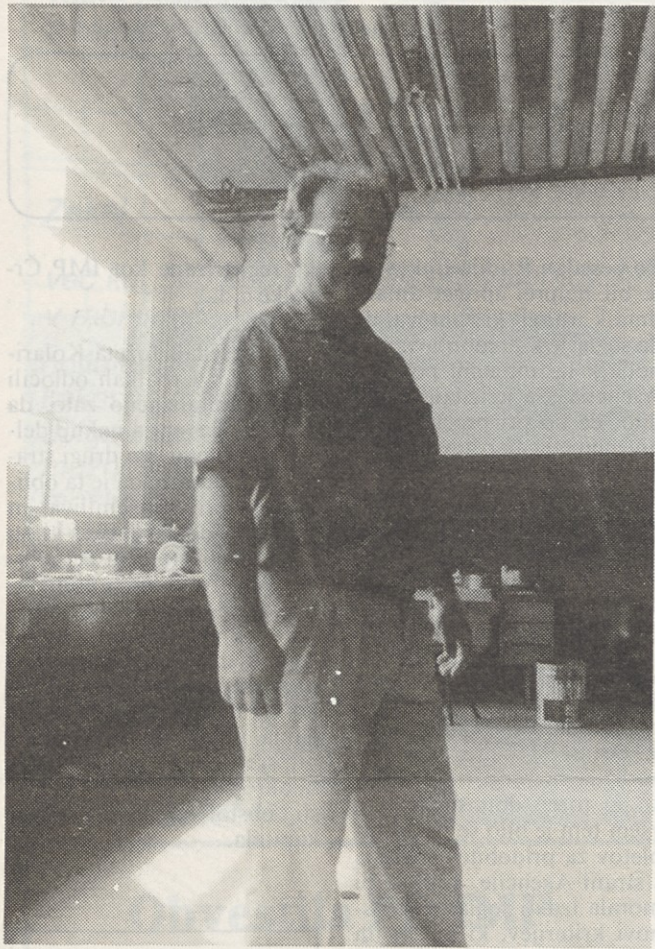
Impofor črpalka

priročna in majhna. Z avtomatskim stikalom (hidrostatom) regulira porabo vode s

stalnim pritiskom. Prednost pred klasičnim hidroforjem je tudi ta, da je skoraj brez-

šumna. Za zalivanje vrtov in črpanje vode pa je uporabna brez hidrostatskega ventila.

jv

Vodja projektne skupine za razvoj črpalke inž. Smuk

Pohodi PD IMP

V soboto, 12.10.1991 nas bo pot vodila iz Razdrtega na Nanos (1248 m). Pri Vojkovi koči si bomo oddahnil. Pot bomo nadaljevali v Predjamski grad in naprej v Postojno. Odhod avtobusa iz Ljubljane ob 6.30 uri. Zbirališče ob 6. uri pod uro pred železniško postajo. Hoje bo približno za 6 ur, a ni zahtevna.

Vodja izleta bosta PLV Primož Fajdiga in Rihard Hribar. Kraški vršac vabi!

Tudi letos bomo glavno planinsko sezono zaključili z izletom v »NEZNANO«. Zbrali se bomo 19.10.1991, ob 7. uri pred poslovno stavbo na Titovi 37 v Ljubljani. Podali se bomo v »neznano«. Prijave sprejemajo poverjeniki v delovnih organizacijah do 1. oktobra 1991; seveda z vplačilom akontacije 350,00 din za odrasle in 200,00 din za otroke do 10 let starosti.

Na točki, kjer se bomo ustavili in praznovali zaključek sezone, bo možno kupiti MED. Posodo za med moramo prinesiti s seboj. Vse informacije in prednaročila za med pri Seliškar Janezu tel. (061) 783-140/50.

»NEZNANO« naj bo »ZNANO«, zato vabljeni!

Zdravko Nastran

V pogorje Pece se bomo podali v soboto, 21. septembra 1991. Iz Ljubljane bomo odšli z avtobusom ob 7.10 uri do Črne na Koroškem. Prespali bomo v domu na Peci (1654 m). Drugi dan se bomo povzpeli na najvišji vrh Kordeževa glava (2126 m), kjer je tudi mejni prehod. (Priporoča se veljavni potni list!) Ob povratku, če bo zanimanje, si bomo ogledali jamo »Kralja Matjaža« in se nato preko Tople vrnili v dolino.

Vodja izleta bosta PLV Rihard Hribar in Marjan Požar.

Kralj Matjaž vabi!

Vabimo vse planince, ki želijo spoznati manj znani del Kamniških Alp, da se nam pridružijo na izletu na Kalce. Dobimo se v Kamniški Bistrici v soboto, 5.10.1991, ob prihodu avtobusa, ki iz Ljubljane odpelje ob 6.40 uri. Pot nas bo vodila iz balvana Žagana peč, kjer se začne lovska pot na Kalce. Iz Kalce se bomo povzpeli na Kalško goro in na Kalški greben ter nadaljevali proti Krvavcu. Izlet je visokogorski, celodnevni in deloma po brezpotju, zato je potrebna primerna oprema in hrana iz nahrbtnika. Dodatne informacije na telefonu 783-140/50 Janez Seliškar.

Vodnika na izletu bosta PLV Janez Seliškar in Leon Lavrič.

Poizkusimo gamsove poti!

Po zasavski planinski poti

Čeprav je letna planinska sezona za pohode v vikogorje že na višku, je vseeno še prijetno v sredogorju, kjer ni snežnih plazov in ledenikov, pot pa je prav tako skalnata in trdna. Še nekaj priprav za v visokogorje smo dejali in podali smo se na pot v zasavsko gorovje.

Z vlakom smo se odpeljali do Zidanega mosta, kjer je ena od poti, ki vodi na Veliko Kozje. Slabe markacije nas usmerijo preko kamnitega mostu, ki povezuje bregove reke Savinje. Most je grajen iz kamnja. Za povezavo s svetom je bil zgrajen leta 1824 in še danes prenaša vsa bremena. Most je ozek, da se je na mostu mogoče srečati le z osebnimi vozili, a vseeno služi svojemu namenu. V Zidanem mostu sta še dva mostova, ki povezuje bregove reke Savinje. Služita železniškemu prometu, zato govorimo, da je Zidani most važno železniško križišče. Tudi planinci imajo v Zidanem mostu svoja stičišča in izhodišča za planinske vrhove. Tako je izhodiščna točka na Kum. Ta pot je še posebno zanimiva zaradi tega, ker se moramo iz Zidanega mosta na desni breg Save pripeljati z žičnico, da lahko nato nadaljujemo pot na Kum. Vožnja je brezplačna. Nato je iz Zidanega mosta izhodišče za Gore in Kopitnik. Naša pot pa nas je vodila na Veliko Kozje in naprej po Zasavski planinski poti. Smeri je do-
sti.

Razdeljeni smo bili v dve skupini. Prva je šla pol ure pred nami z vlakom iz Ljubljane, zato smo jih želeli dohiteti. Pod viaduktom, preko katerega pelje železniška proga proti Mariboru, smo začeli pot, katera se po nekaj metrih začne močno vzpenjati. Pot pelje skozi naselje in prav čudili smo se, da hiše zaradi velike strmine ne zdrsnejo v dolino. Tudi iz naselja se planinska pot še vedno strmo vzpenja, zato smo se kar dobro nadihali predno smo dosegli zaselek Pleša.

Malo smo si oddahnil, ko priteče nasproti neznani planinec. V eni sapi je začel pripovedovati, da se v Zidanem mostu ni prav usmeril, da je namenjen na Kopitnik in ne na Veliko Kozje, zato se mora vracati. Ko smo ga vprašali, če je videl ali srečal kakšno skupino planincev pred nami, je rekel, da je on hodil z njo. V skupini so trije planinci in ena ženska, je dejal in že je urnih korakov odhitel v dolino, da se nato vzpne na Kopitnik. Ugotavljali smo, če bi mu glava tako služila kot noge, verjetno ne bi

delal zastoj poti v zaselek Pleša.

Pot se je še vedno vzpenjala, a ne več tako strmo, vodila pa je vseskozi po gozdu. Markacije so bile pomanjkljive, zato smo prišli tudi na brezpotje, ki nas je pripeljalo v zaselek Žirovnica. Imeli smo smolo, da nismo našli žive duše. Paslo se je le nekaj koz in kokoši, z njimi pa se trenutno nismo mogli kaj pomagati. Po karti smo ugotovili, kje se nahajamo, zato smo se ponovno po brezpotju usmerili na vrh hriba. Grizli smo v strmi hrib, v prepričanju, da je hrib Veliko Kozje, na vrhu pa smo ugotovili, da smo na vrhu Kozličja. Tu smo ponovno prišli na markirano planinsko pot. Ponovno smo se morali spustiti pod vnožje Veliko Kozje in se nato ponovno napotili na Veliko Kozje. Rešili smo se brezpotja, saj je bila pot dobro markirana s smernimi tablami na razpotjih, zato smo tudi hitro napredovali.

Iz doline smo slišali pisk sirene in iz bližnjih hribov zvonjenje, zato smo sklepali, da je ura dvanajst, ko smo dosegli vrh Veliko Kozje. Vrh slemena Velikega Kozjega je kakor orlovo gnezdo, na katerega se le s težavo posede nekaj planincev. Severni in vzhodni del imata prepadne stene in so neprehod-

ne, prehodni sta le južna in zahodna stran slemena. Tudi točka na kateri je žig, je pomaknjena iz gozda, zato je pogled mogoč na vse strani, razen proti jugu, ker pogled zastirajo drevesa na grebenu. Iz Velikega Kozjega vidimo nazaj v Zidani most, in tudi izliv reke Savinje v reko Savo, Rimske Toplice, vse holme in griče proti Laškiemu in Celju. Pogledi iz te višine so nepozabni in vsi naporji so s tem poplačani. Predno smo nadaljevali pot, smo si pogledali, kaj je v nahrbtniku, saj prazen žakelj ne stoji pokonci, pravi pregovor, zato smo se pošteno podprli.

Naša naslednja točka je bil Lovrenc - Kozje, ki je tudi točka Zasavske planinske poti. Mislili smo, da bomo na tej točki dohiteli našo predhodnico, a so nam povedali, da so jih sicer videli, a se niso nič ustavili. Nas pa je ustavila žeja. Z užitkom smo popili pivo, žigosali kartončke in šele nato nadaljevali pot.

Iz zaselka Lovrenc - Kozje vodi planinska pot po odprtem gričevnatem svetu. Ker pa je to gričevnati svet z globokimi grapami, se pot spušča tudi do 200 m v dolino, nato pa je ponovni vzpon. Pot ni utrudljiva. Je zelo zanimiva, ker je razgled možen vso pot. Tudi domačije ob

poti se spreminjajo, tako da nudijo žejnemu in utrujenemu planincu postrežbo, zato je pot še bolj živa in zanimiva. Na tej poti je tako nastal »Bife Kamrica«, ki med postojankama Lovrenc - Kozje in Lisco nudi lačnim in žejnim in tudi omaganim pomoč.

Kar dobro preznajeni in delno že utrujeni smo prišli do zadnje točke naše poti in sicer na Lisco (947 m). Še predno smo se približali Tončkovemu domu, nas je ustavila straža TO. Pokazali smo osebne in potem smo lahko nadaljevali pot v dom. Dom ni bil zaseden, zato smo lahko dobili prostor in tudi postreženi smo bili v rekordnem času. Najbolj nas je mučila žeja, saj je bilo vreme sončno in vroče. Ko smo iskali podatke o treh planincih in eni ženski, so povedali, da so pred pol ure odšli v dolino. Tako smo izgubili še zadnje upanje, da se danes strnemo v eno skupino z vodjem Primožem Fajdigom in skupno odidemo v dolino.

Lisca je zelo prijeten travnat vrh nad železniško postajo Breg in Sevnico. Z dolino je povezuje cesta, ki je bila asfaltirana leta 1987. Ima meterološko postajo in raketno bazo proti nevihtnim oblakom. Lisca ima

dva planinska domova. Leta 1902 je bila postavljena Jurkova koča. Ime nosi še danes po učitelju in pionirju planinstva v Zasavju Blažu Jurku. Planince in obiskovalce Lisce je Jurkova koča oskrbovala sama skoraj pol stoletja. Šele leta 1939 se Jurkovemu domu pridruži Tončkov dom, imenovan po Tončku Čebularju. Oba domova sta bila v juniju 1943 požgana, tako se je preprečilo bivanje okupatorjeve policije. Po vojni sta oba domova obnovili na istih temeljih in sta odprta vse leto. Poleti planinstvo in turizem, pozimi lepi tereni za smučanje.

Tončkov dom na Lisci je za planince urejen preveč hotelsko, zato se v težkih gozderjih in bundah včasih slabo počutijo. Ker pa je to točka Zasavske planinske poti, se planinci morajo ustaviti v domu, da potrdijo svojo pot v dnevniku in se okrepčajo za nadaljnjo pot.

Tudi mi smo se okrepčali, najedli in odžejali, razgledali okolico in se spustili na železniško postajo Breg. Z malo grenkega priokusa smo se vračali nazaj v Ljubljano, ker se nismo srečali z našo predhodnico, da bi skupaj preživeli dan na Zasavski planinski poti.

Zdravko Nastran

KMETIJSKI SEJEM

Predstavitev tehnologij

V preteklosti smo osrednjo pozornost na kmetijsko živilskem sejmu v Gornji Radgoni namenjali predvsem Panoniji, ki je na sejmu zastopala kmetijsko mehanizacijo. Letos smo se prav tako srečali s tem podjetjem, a pod imenom Pan-Agra, torej pravnim naslednikom zdaj že »pokojne« Panonije. Kljub vsemu pa sejem za IMP, oziroma za podjetja, ki so na njem nastopila, ni bil nepomemben.

Pokrivanje vseh področij kmetijstva in predelave

Če poskušamo osvetliti predstavitev IMP-jeve blagovne znamke analitično,

Maribor, Klima in Skip. Skip se je predstavil na skupnem razstavnem prostoru Agrotehnike.

Blisk na tem sejmu ni predstavil nekih posebnih

stop, če ga poskušamo osvetliti v luči blagovne znamke IMP za potrebe kmetijstva v tej repro verigi, ni nepomemben, saj se je predstavil z že dobro znanimi solnicami za govejo živino, dobilci za suho in mokro zrnje in trosilci za apno. Poleg omenjene palete izdelkov namenjenih neposredno za kmete, je predstavil še nekaj izdelkov, ki so tesno povezani s kmetijstvom. Resda tudi teh ne moremo šteti med novitete, vendar so za kmeta vsestransko uporabni. Eden od teh je nedvomno kovinska hobi pretočna črpalka z vsemi potrebnimi A-testi za njeno uporabo tekočin živalskega izvora, kot tudi vina.

Skip se je predstavil s svojimi stroji namenjenimi predvsem sadjarjem, in sicer s strojem za obrezovanje sadnega drevja, poleg tega pa je Skip znan tudi kot izdelovalec posod za potrebe kmetijstva.

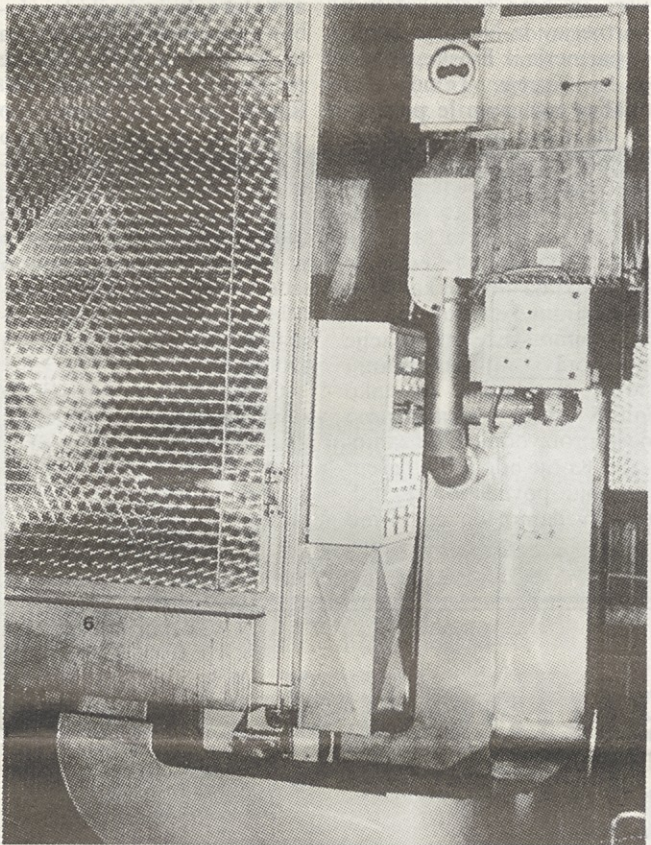
No in če se sedaj pomaknemo na nekoliko višjo raven kmetijstva, konkretno na področje živinoreje, ne kaže zaobiti Montaže iz Maribora. Le-ta je nastopila tudi na lanskoletnem sejmu na dokaj neuglednem delu sejmišča, tako da njen nastop ni prišel ravno najbolj do izraza. Tudi predstavitev udarnega dela programa za živinorejo - sistema prezračevanja hlevov, od piščančjih do govejih hlevov ni bila najbolj posrečena. Bila je obrnjena na glavo.

Letos pa so se Mariborčani zares potrudili. Res je sicer, da je bil nekoliko vprašljiv prostor. Letos so za razliko od lani nastopili v elitnih prostorih sejma, vendar so kljub vsemu bili nekoliko oddaljeni od tistih, ki bi njihove izdelke najbolj potrebovali - »mali farmarji«. Bili pa so po funkcionalni predstavitvi sistema na samem razstavnem prostoru, in to nedvomno na enem od najbolj opremljenih razstavnih prostorov sejmišča. Dejstvo namreč je, da je ves čas sejma demonstracijsko deloval »mini« sistem prezračevanja farm. Skratka vsak resen obiskovalec se je

lahko na kraju samem pričal o delovanju sistema. Poleg tega je napredek tudi v tem, da so Mariborčani postregli z dokaj natančnimi primerjalnimi podatki o prednostih sistema v družbenem sektorju - konkretno v Stogovcih, in tudi v zasebnem sektorju, kjer v prvem primeru sistem deluje že pol-drugo leto, a v drugem primeru leto dni. Poleg tega so

lahko argumentirali učinkovitost svojega sistema tudi s tem, da so se v Kmetijskem kombinatu Stogovci odločili za nadaljevanje naložb v opremljanje hlevov z omejenim sistemom. O sistemu kot takem smo že podrobneje pisali. K temu dodajmo le-to, da so se Mariborčani nedvomno predstavili s kakovostno tehnološko rešitvijo, ki je še kako pomembna

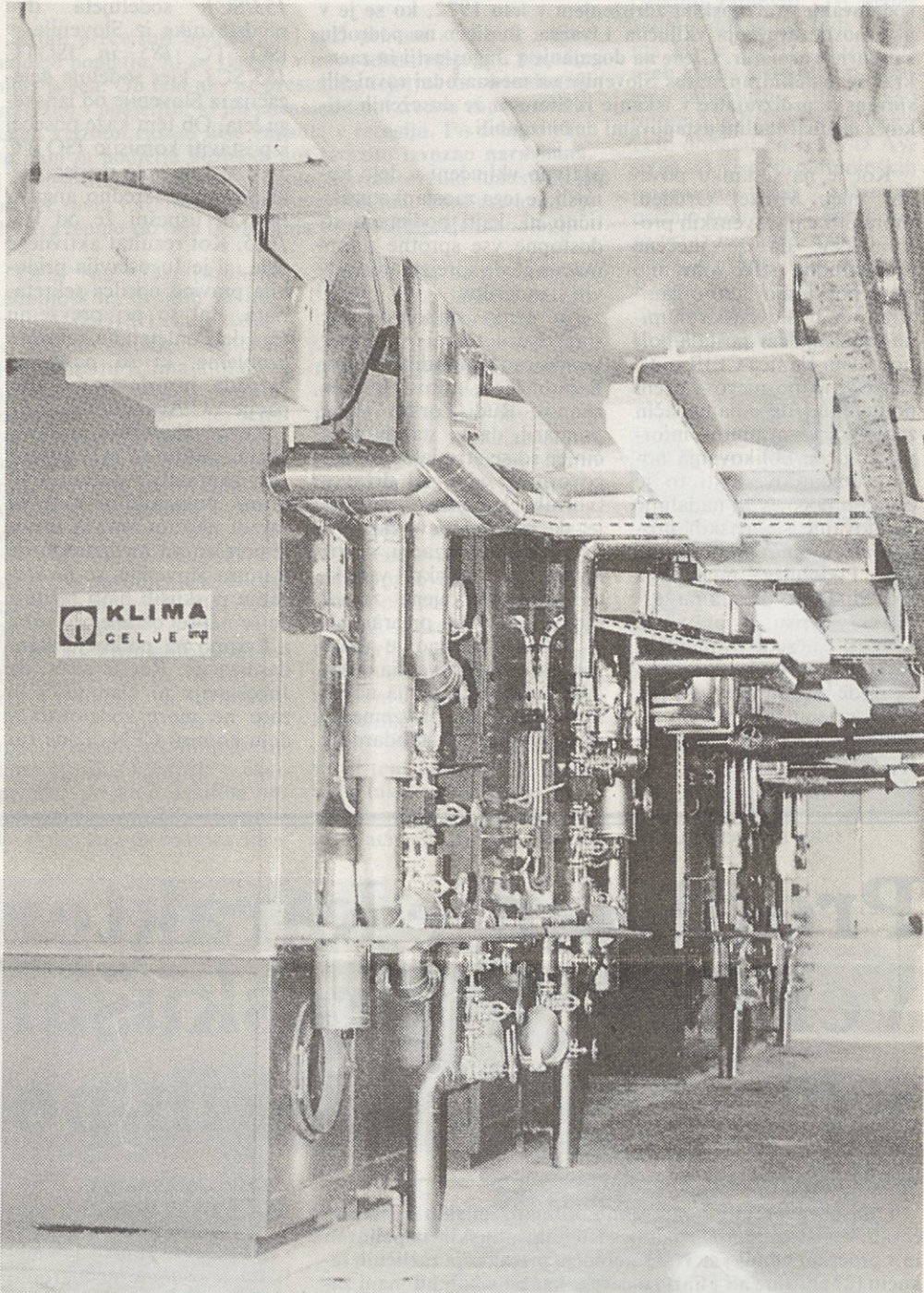
trajnih in trajnih mesnih izdelkov in ima s tega področja kar nekaj zavidljivih referenc, se je na sejmu v Radgoni tokrat pojavila prvič. O tem, zakaj ravno letos prvič, je težko karkoli zapisati. Morda so temu botrovala razmere na jugoslovanskem trgu, zlasti v Srbiji in v sosednji Hrvaški, kjer je bila Klima prisotna v skorajda vseh velikih mesnopredelovalnih

Komora za termično obdelavo tip KTM-2 z dimnim generatorjem

potem lahko takoj ugotovimo, da nastop štirih IMP-jevih podjetij dejansko »pokriva« celotno proizvodno linijo v kmetijstvu in predelovalni industriji. Na sejmu so sodelovali Blisk, Montaža

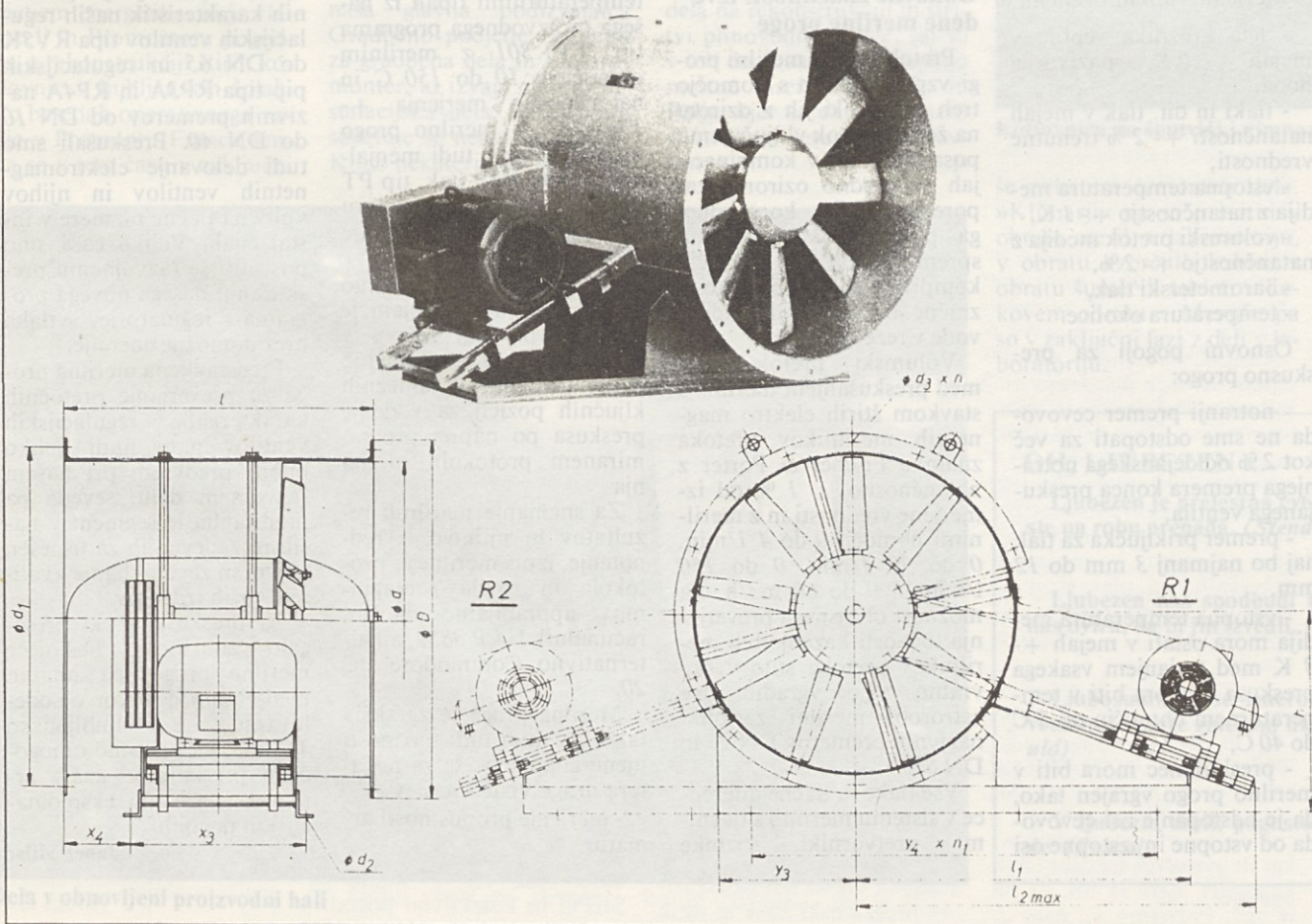
novitet, ki bi zbujale pozornost. Na prvi pogled se stalnemu spremljevalcu zdi, da je bila letošnja predstavitev nekoliko skromnejša, seveda od tiste, ki smo je bili vajeni. Kljub vsemu pa Bliskov na-

Klima centrale za klimatizacijo komor za zorenje trajnih mesnih izdelkov

Aksialni ventilatorji z indirektnim pogonom

12.14

za uspešno in zdravo pridelavo mesa, in to ne glede na strategijo našega nadaljnega razvoja kmetijstva. Skratka ne glede na to, ali bo prišlo do razseljevanja velikih farm. Kajti ob tem je potrebno opozoriti, da je cela vrsta hlevov pri zasebnikih, saj kar se mikroklima tiče za živali kot temeljnega predpogoja kakovostne prireje mesa, projektno povsem zgrešenih.

Po drugi strani pa tudi evropski standardi uspešne živinoreje ne pristajajo na izrazito ekstenzivni ravni prireje enega ali dveh pitancev na leto, ampak za gospodarnost in zagotavljanje nekega normalnega krogotoka na kmetiji zahtevajo intenzivno živinorejo tudi pri zasebnih kmetih. Preprosteje povedano, so se Mariborčani predstavili s programom, ki je še kako pomemben za kakovostno hrano in nenazadnje tudi za uveljavljanje slovenske znamke kakovosti pri našem mesu, ki ga še zmeraj veliko izvozimo na zahodno evropske trge.

Salame

Čprav se celjska Klima že dolgo vrsto let ukvarja s tehnologijami za sušenje pol-

valnih gigantih, morda pa tudi to, da se v pomurski mesnopredelovalni industriji kar nekaj investira v tehnološko posodobitev. Ne glede na razloge, ki so privedli Celjane na sejem, je gotovo, da so se predstavili s sodobno tehnologijo, za kar bi bilo škoda, če je na sejmu ne bi bilo. Predstavili so komore za toplotno obdelavo pol-trajnih mesnih izdelkov, ki jih v mesnopredelovalni industriji uporabljajo za sušenje, pečenje, hlajenje s svežim zrakom, vroče dimljenje ali kuhanje s paro. Ob komori so še predstavili sistem klimatizacije za zorenje in hladno dimljenje trajnih mesnih izdelkov. Pri procesu sušenja in zorenja trajnih mesnih izdelkov se uporabljajo klimatizacijske enote z vgrajenimi elementi za hlajenje, gretje, vlaženje, sušenje in ventilacijo.

Za zaključek lahko z gotovostjo zapišemo, da če k že omenjenim razstavljalcem dodamo še tista podjetja, ki z agroživilstvom in kmetijstvom prav tako imajo določene izkušnje, potem lahko pod blagovno znamko IMP-ja najdemo celovito ponudbo tehnologije za to razgibano gospodarsko vejo od začeta do konca. jv

DRUGO SREČANJE SLOVENSКИH PROIZVAJALCEV ARMATUR

Pri standardih v koraku z Evropo

Proizvajalci armatur v Jugoslaviji so povezani v jugoslovansko združenje YU Armatura, toda že od njegovega nastanka naprej, kot smo lahko slišali na drugem srečanju slovenskih proizvajalcev armatur, so imeli v tem združenju slovenski proizvajalci glavno vlogo. Slovenski proizvajalci so namreč vodili pretežni del mednarodnih aktivnosti v evropskem združenju CEIR. Po besedah predstavnika mariborske livarne sega to sodelovanje z evropskim združenjem v leto 1972, ko se je v aktivnosti združenja vključila Livarna, in sicer na področju sanitarnih armatur. Glede na dogajanje v Jugoslaviji in zaenkrat še nedefiniran status Slovenije na mednarodni ravni sili slovenske proizvajalce v iskanje rešitev, da že doseženih stikov z mednarodnimi ustanovami ne bi izgubili.

Kot je na sestanku povedal mag. Mihael Gruden, mora biti cilj slovenskih proizvajalcev, da že utečene mednarodne stike ohranijo in se poskušajo tako organizirati, da bi slovenska skupina proizvajalcev postala polnopravna članica CEIR-a. Še zlasti je to po njegovi oceni pomembno, da si na ta način zagotovijo vsaj pretok informacij glede oblikovanja novih standardov, kajti to je eden od pogojev za nadaljnje sodelovanje slovenskih proizvajalcev na evropskem trgu. Podobnega mnenja je tudi direktor programa armatur v Arisu, ki pravi, da pomeni nesodelovanje in prekinitev pretoka informacij glede standardov vsaj petletni zaostanek naših proizvajalcev za Evropo. Če pa so

aktivno vključeni v delo komisij, je tega zaostanka praktično ni, kajti podjetjem so dostopne vse sprotne informacije glede sprejemanja novih standardov.

Na temo standardov je spregovoril tudi direktor Urada za standardizacijo pri Republiškem ministrstvu za znanost Rudi Zorko. Ta je poudaril, da so standardi, s čimer so se strinjali tudi sovladniki, eden od državnih elementov. Povedal je, da je v pripravi zakonodaja o standardizaciji, okrog katere pa so zaenkrat vse aktivnosti zamrznjene zaradi moratorija. Med pripravljenci zakona prevladuje mnenje, da se bo Slovenija odločila namesto uvajanja novih standardov za privzemanje mednarodnih standardov.

Tudi udeleženci so se s tem stališčem strinjali in ob tem še povedali, da predstavniki slovenskih proizvajalcev armatur sodelujejo v kar nekaj komisijah ISO s področja armatur, in sicer v ISO TC 153/SC1 sodelujeta dva predstavnika iz Slovenije, v ISO TC 185 in ISO TC 185/SC3, kjer sodeluje delegacija iz Slovenije od lanskega leta. Ob tem kaže posebej izpostaviti komisijo ISO TC 185/SC2, kjer so predstavniki Slovenije izredno angažirani in uspešni že od leta 1985. Kot rezultat aktivnega dela, si je Jugoslavija pridobila pravico nosilca sekretariata. Žal so pri prevzemu tega dela naleteli na nekatere probleme, ki so posledica razpada jugoslovanske grupacije YU Armatura.

Ker si slovenski proizvajalci ne želijo, da bi si utrjene vezi pripravili z organizacijskimi pomanjkljivostmi in zaradi negotovosti, ki izvira iz nerešenega mednarodnega statuta Slovenije, so na srečanju poskusili najti rešitev, da še naprej ostanejo v stiku z Evropo na področju standardizacije. Res je sicer, da Jugoslavija ni član EGS in zato ne more sodelovati v delu komisij CEN. Toda za-

radi aktivnosti v okviru CEIR, obstaja možnost po protokolu med ISO in CEN, da se določeni člani povabijo na sestanke CEN TC kot nečlani.

Da ne bi zapravili dosežene, so se slovenski proizvajalci odločili, da se zaenkrat ne bodo organizirali kot samostojno društvo, ampak bodo v tem prehodnem obdobju poskusili izkoristiti obstoj YU Armature in se v njenem okviru organizirati kot samostojna grupacija. Nenazadnje si po njihovi oceni ne zaprejo manevrskega prostora v CEIR-u, kjer je YU Armatura polnopravna članica in tako poskušajo zastopati interese slovenskih proizvajalcev. Predvsem pa naj bi si na ta način zagotovili nemoten nadaljnji pretok informacij o dogajanjih na področju standardizacije v Evropi in svetu.

Aris - armature

Dušan Tatalovič direktor programa armatur v Arisu pravi, da so za ta program vse rešitve, ki bodo ohranile, ali celo okrepile stike z evropskim združenjem in komisijami za standardizaci-

jo izrednega pomena. »Po sprejetju rešitvi o naši novi organiziranosti, moramo pritegniti k sodelovanju poleg devetih podjetij, ki so se srečanja udeležila, še ostalih devet proizvajalcev armatur. Kot že rečeno, je za nas izrednega pomena predvsem delo na področju standardov industrijske armature, zlasti grelne in procesne tehnike. Še zlasti po zadnjem nastopu na ISH v Frankfurtu, kjer smo nastopili specializirano in dali poudarek predstavitvi armatur in pogonov. Tu smo vzpostavili vrsto poslovnih vezi in smo poleg stalnih partnerjev iz Nemčije dobili še partnerje iz Finske, Španije in Koreje. Temeljitejša analiza trga nam je pokazala, da se tuji partnerji ne zanimajo toliko za sisteme, kot za posamezne elemente letih. Nenazadnje to dokazujejo že naročila. In ravno ta porast izvoza, je že eden od dokazov, da smo še kako zainteresirani, da sodelujemo in dobimo sveže informacije o pripravi in sprejemanju novih standardov ter tako lahko sproti prilagajamo našo proizvodnjo tem zahtevam. Kot je bilo že na našem srečanju povedano, se tudi mi zavedamo, da če nismo

vpeti v to dogajanje, pomeni to petletni zaostanek za Evropo. Preprosto si pri današnjem tempu ni mogoče dovoliti takšnih zaostankov. Mi sami smo, in to je bil tudi dogovor na srečanju, pripravljeno sofinancirati vse aktivnosti nove grupacije na omenjenih dveh področjih armatur, oziroma vse aktivnosti na mednarodni ravni. S takšnim načinom financiranja so se strinjali tudi ostali sodelujoči proizvajalci.

Na drugi strani pa smo se v programu armatur odločili za razvoj in osvajanje jeklene armature, ki je pogoj za preboj v procesno industrijo. Za ta čas lahko rečem, da je program poslovno uspešen. Ravno na srečanju pa smo ugotovili, da smo tudi po tehnološki plati v sami konici, saj poleg dobre tehnološke opremljenosti imamo tudi merilno progo, s katero preverjamo kakovost naših izdelkov,« je na kratko ocenil srečanje proizvajalcev armatur in predstavil program Dušan Tatalovič.

O preverjanju kakovosti in sami merilni progi pa objavljamo zapis konstruktorja proge in merilca kakovosti armatur v Arisu Janeza Milača.

Preverjanje karakteristik regulacijskih ventilov in preskušanje armatur v eksploatacijskih pogojih

Transport energije v ogrevalnih, klimatizacijskih in prezračevalnih sistemih, vodovodnih sistemih, plinskih napeljavah in v procesni tehniki se vrši s pomočjo pretakanja različnih tekočin (kapljevine ali plini) po ceveh, kar pa v bolj ali manj zadovoljlivi meri krmilijo izvajalni organi - armature.

Slabo krmiljenje hidravličnih veličin z armaturami je težko izboljšati tudi z računalniško podprtimi elektronskimi regulatorji, iz česar sledi, da le hidravlično dobro preskušena in dovršena armatura zagotavlja optimalno krmiljenje energetskih sistemov.

Predvsem potrebe razvojnega oddelka za regulacijske ventile so nam narekovale izgradnjo merilne proge za preskušanje armatur, ki mora v prvi vrsti omogočati preverjanje pretočnih karakteristik regulacijskih ventilov, pa tudi adaptacijo za druga hidravlična merjenja, kot npr. merjenje koeficienta upora, merjenje poteka tlačnih sprememb (hidravlični udar), merjenje sumnosti, ugotavljanje izvora in obsežnosti vibracij, kavitacije itd.. Za nekatera merjenja, kot npr. trajnosti preskusi, tlačni preskusi, preskusi propustnosti armatur in podobno, imamo posebne merilne postaje.

Okvirne zahteve pri izgradnji merilne proge

Zahteve pogojene s proizvodnim programom

Z ozirom na naš proizvodni program armatur in prostorske možnosti postavitve preskuševališča mora merilna proga omogočati preskušanje dvo- in triptotnih regulacijskih ventilov do nazivnega premera DN 65. Omo-

nih črpalk ter uravnavanje ustreznega zahtevanega tlačnega nivoja v sistemu.

Odločili smo se za naslednje robne pogoje preskuševališča:

- preskusni medij: voda
- območje nazivnih premerov: do DN 56
- območje pretoka vode: do 65 m³/h
- območje tlaka v sistemu: do 10 bar
- območje temperature: sobna temperatura
- merjenje dif. tlaka: do 1,5 bar
- merjenje hoda ventilov: do 40 mm

Zahteve standarda JUS M.C5.092 (1986)

Navedeni standard, kateremu je osnova mednarodni standard IEC 534-2-3 iz 1983 detaljno predpisuje pogoje preskušanja regulacijskih ventilov oziroma preverjanje njihovih koeficientov pretoka.

Merjenje vplivnih veličin:

- leta krožnika ventila v mejah $\pm 0.5\%$ nazivnega hoda,
- tlaki in dif. tlak v mejah natančnosti $\pm 2\%$ trenutne vrednosti,
- vstopna temperatura medija z natančnostjo $\pm 1\text{ K}$,
- volumski pretok medija z natančnostjo $\pm 2\%$,
- barometerski tlak,
- temperatura okolice.

Osnovni pogoji za preskusno progo:

- notranji premer cevovoda ne sme odstopati za več kot 2% od dejanskega notranjega premera konca preskušane ventila,
- premer priključka za tlak naj bo najmanj 3 mm do 12 mm,
- vstopna temperatura medija mora ostati v mejah $\pm 3\text{ K}$ med trajanjem vsakega preskusa in mora biti v temperaturnem območju od 5 C do 40 C ,
- preskušane mora biti v merilno progo vgrajen tako, da je odstopanje osi cevovoda od vstopne in izstopne osi

preskušanca v mejah:

- $\pm 0.8\text{ mm}$ za velikosti DN 15 do DN 25,
- $\pm 1.6\text{ mm}$ za velikosti DN 32 do DN 150.

Vrednosti koeficienta pretoka, izmerjenega in izrednotenega po tem standardu, so v mejah natančnosti $\pm 5\%$.

Osnovne značilnosti izvedene merilne proge

Pretok vode v merilni progi vzpostavljamo s pomočjo treh črpalk, ki jih z ozirom na željen pretok vključujemo posamično ali v kombinacijah vzporedno oziroma zaporedno preko komandnega pulta. Tlak v sistemu spreminjamo s pomočjo komprimiranega zraka, to je zračne blazine nad gladino vode v rezervoarju.

Volumski pretok vode med preskušanjem merimo s stavkom štirih elektro magnetnih merilnikov pretoka znamke Fischer & Porter z natančnostjo 1% od izmerjene vrednosti in z merilnimi območji 0 do 4 l/min , 0 do 30 l/min , 0 do 150 l/min in 0 do $60\text{ m}^3/\text{h}$. Za možnost občasnega preverjanja točnosti kazanje teh merilnikov pretoka smo v povratno vejo vgradili dve ostrorobni merilni zaslonki nazivnih premerov DN 25 in DN 65.

Vse tlake in tlačne diference v sistemu merimo s tlačnimi pretvorniki znamke

ATM Zagreb z ustreznimi merilnimi območji in natančnostjo $\pm 0.2\%$ z ozirom na merilno območje. Za hiter nadzor imamo v progo vgrajene tudi klasične manometre z elastičnim merilnim elementom razreda natančnosti 0.6 .

Temperaturo vode v sistemu nadziramo z vgrajenimi temperaturnimi tipali iz našega proizvodnega programa tip TT 301 z merilnim območjem 10 do 150 C in natančnostjo merjenja $\pm 1\%/25\text{ C}$. V merilno progo imamo vgrajen tudi menjalnik toplote IMP Itak, tip PT 02/26, ki omogoča v primeru potrebe hlajenje ali gretje vode v sistemu.

Upravljanje z merilno progo med preskušanjem je sedaj še povsem ročno, v perspektivi pa načrtujemo avtomatizacijo posameznih ključnih pozicij za vodenje preskusa po naprej programiranem protokolu merjenja.

Za snemanje merilnih rezultatov in njihovo izrednotenje, izpis merilnega protokola in izdelavo diagramov uporabljamo merilni računalnik H&P 3852, ali alternativno Commodore PC 20.

Merilna proga je zgrajena tako, da nudi tudi možnosti njene adaptacije še za nekatere druge vrste meritev:

- merjenje propustnosti armatur,

- merjenje potekov hitrih tlačnih sprememb v instalacijah,

- razvojni funkcionalni preskusi regulatorjev tlaka,
- s prigraditvijo standardne gluhe komore omogoča merjenje sumnosti armatur po IEC 534-8-2.

V zadnjem obdobju smo opravili preverjanja pretočnih karakteristik naših regulacijskih ventilov tipa RV3K do DN 65 in regulacijskih pip tipa RP3A in RP4A nazivnih premerov od DN 10 do DN 40. Preskušali smo tudi delovanje elektromagnetnih ventilov in njihov vpliv na tlačne razmere v instalacijah. Veliko časa smo posvetili še razvojnemu preskušanju našega novega programa regulatorjev tlaka brez pomožne energije.

Predstavljena merilna proga za preverjanje pretočnih karakteristik regulacijskih ventilov nam nudi veliko oporo predvsem pri našem razvojnem delu, seveda pa predstavlja le segment v naših prizadevanjih za uspešen razvoj in zagotavljanje kvalitete naših izdelkov.

Za preskušanja, ki presegaajo zmoglosti obstoječe merilne proge, pa imamo medsebojni dogovor o sodelovanju z ljubljansko TE-TO, kjer imamo omogočeno preskušanje naših armatur v pristnih eksploatacijskih pogojih.

Janez Milač

PROMONT

Ekološka sanacija ljubljanskih kurišč

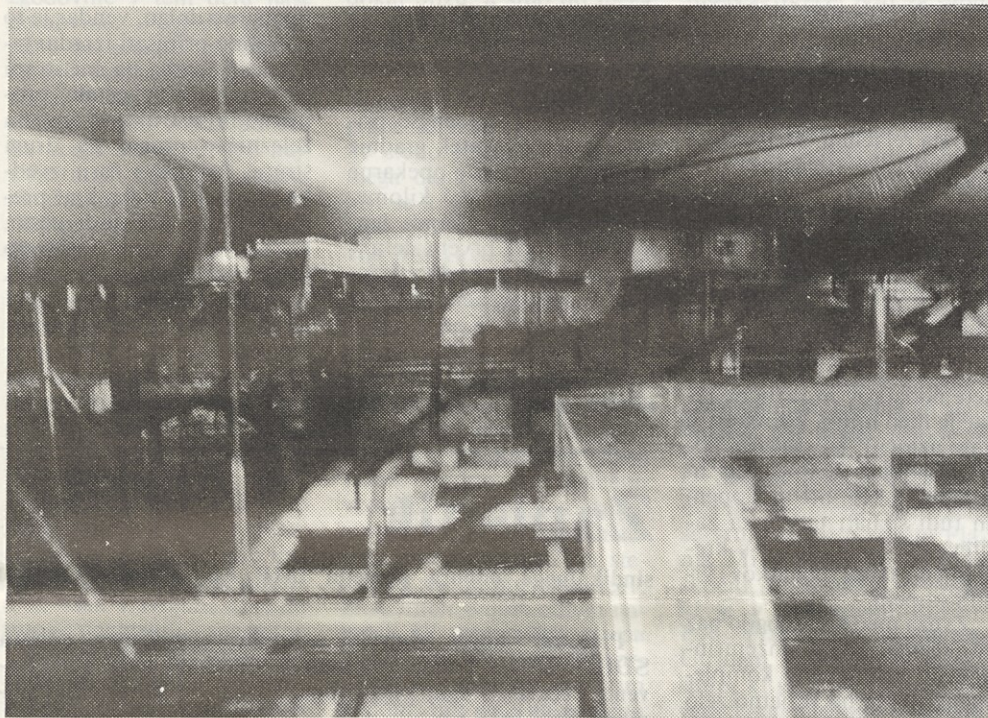
Gledano v luči vremena, je za nami dokaj ustaljeno in vroče poletje, ki se bo kot kaže prevesilo še v jesen. Po svoje je bilo, gledano skozi luč vsakdanjega življenjskega utripa, poletje prav tako vroče in razburkano. Toda gledano skozi ekološka očala, je bilo precej mirno in za naravo skorajda blagodejno, z vidika turizma seveda. Blížajoči zimski čas pa ne bo nič kaj ugoden, tudi če turistov še naprej ne bo v našo deželo. Ponovno se homo srečevali z vsakodnevnim smogom, ki ga bo težko prenašati. Toda kot vse kaže se v dveh največjih slovenskih mestih - metropoli Ljubljani in »industrijski bazi« Mariboru tej smeri le nekaj premika na bolje.

Izboljšanje zraka

Vse bolj očitno je, da se je na izboljšanje zraka le nekaj naredilo. V Ljubljani so že skorajda zaključena dela na rekonstrukciji plinovodnega

fazi kotlovnice na viški in šentvidski gimnaziji ter osnovni šoli O. Kovačič in v zavodu za usposabljanje. V vseh omenjenih kotlovnica so dosedaj uporabljali, bodisi premog ali pa lahko kuril-

nabavi materiala, ki ga dobavljamo sami, razen kotlov in regulacijskih prog, ki jih dobavlja vlagatelj, bodo vsa dela zaključena v predvidenem roku. No dve od kotlovnice sta že v zagonu, dve pa sta v zaključni fazi. (zapis je nastal 9. septembra op.p.) Glede na to, da smo morali opraviti najprej demontažo vse stare opreme in zatem objekte pripraviti za montažo nove opreme, smo dela izvajali s štirimi montažnimi skupinami. Vrednost del je okrog 4 milijone dinarjev,« nam je podrobneje predstavil potek del Franc Jenko.

Instalacijska etaža

omrežja. Že pred časom je bil na ravni mesta sprejet program o ukinjanju individualnih kurišč in bila je narejena povezava le-teh z daljinskim sistemom ogrevanja. Čeprav je to dolgoročno zastavljena akcija, pa Ljubljanci, bolj rečeno komite za energetiko mesta Ljubljane ne stoji križem rok. Sredi najhujše vročine - konec julija je bila podpisana pogodba med javnim podjetjem energetika, ki je vlagatelj in Promontom pogodba o rekonstrukciji štirih kotlovnice v ljubljanskih šolah. Po besedah operativnega vodje v Promontu Franca Jenka so v tem času v zaključni

no olje, sedaj pa prehajajo na plin kot energetske vir.

»Kot že rečeno, smo pogodbe za vsako rekonstrukcijo posebej podpisali z javnim podjetjem Energetika konec julija, rok za izvedbo pa je 15. september. Glede na to, da pri rekonstrukciji gre za obnovo celotnih instalacij, je rok za izvedbo izredno kratek. Pri rekonstrukciji omenjenih kotlovnice smo nosilci celotnega posla. Tako sta naša glavna podizvajalca Gradbeno podjetje Bežigrad za gradbena dela in Elektro monter, ki izvaja elektro instalacijska dela. Pri izvedbi sodeluje še nekaj obrtnikov. Kljub nekaterim težavam pri

Kot nam je povedal, s tem dela na rekonstrukciji manjših kotlovnice še niso zaključena, saj je po energetskem načrtu mesta predvidena rekonstrukcija vseh tistih kotlovnice, ki jih je možno priključiti na plinovodno omrežje. Tako so v zaključni fazi priprav za začetek rekonstrukcije v dveh kotlovnica, in sicer na Turbo institutu in Tovarni grelnih naprav. Vzporedno s tem pa še potekajo dela na rekonstrukciji in širitvi plinovodne mreže, saj so v teh dneh začeli z izgradnjo mestne mreže od Fužin in Polja, kjer so dela zaključili v lanskem letu, proti Vevčam.

Dela v obnovljeni proizvodni hali

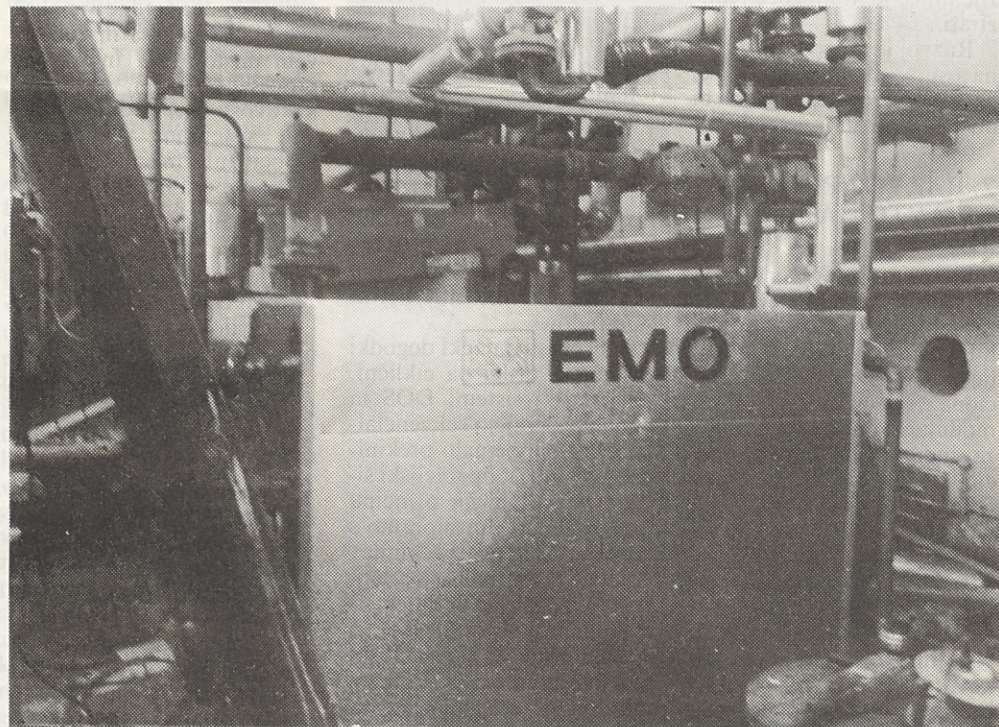
KLIMA MONTAŽA IN PROMONT

Obsežne rekonstrukcije v Leku

Kljub precejšnji investicijski suši pri nas se kljub vsemu najdejo podjetja, ki se vlagajo v nove tehnologije, ali posodobitev le-teh. Ob tem nas ne preseneča dejstvo, da se to dogaja pretežno v podjetjih, ki jih poznamo kot izredno uspešne in ki kljub kriznim časom niso zapadla v recesijo. Po drugi strani so nam ta podjetja poznana kot izrazito izvozno naravnana. Lek nedvomno sodi v to skupino. Farmaceutska industrija je preveč vpeta v svetovne tržne tokove in hudo konkurenco, ki ji dikтира tempo razvoja in vlaganja v posodabljanje tehnologije.

Dela na rekonstrukciji tehnoloških, strojnih in klima instalacij v Leku potekajo že celo poletje. Monterji Promonta in Klima montaže se takorekoč selijo iz objekta na objekt. Čeprav o tej selitvi lahko govorimo pogojno, kajti vsa dela so le koncentrirana pretežno na eni zgradbi, v kateri se nahajajo posamezni oddelki ali proizvodne enote. No za vsako rekonstrukcijo za omenjene enote pa imajo sklenjene individualne pogodbe o izvedbi. Tako so Promontovi monterji delali ali pa delajo na rekonstrukciji za pripravo destilirane vode, maziv, šumečih tablet, na biološkem laboratoriju, kontroli v ekspeditu, pripravi etanola in na razširitvi hladilne centralne. Poleg tega pa so opravljali

Sama dela na prvi pogled, seveda če se ozremo po proizvodnih prostorih, ne izgledajo preveč zahtevna. No povsem drugačen občutek pa amaterski opazovalec dogajanj dobi, ko se povzpne v medetažo z instalacijskimi razvodi. Tu pa se prepletajo takšni in drugačni cevovodi, kot tudi cela vrsta klima kanalov. Šele temeljitejši ogled te »scene«, ustvari pri laičnem opazovalcu vsaj minimalen občutek o zahtevnosti poslov, s katerimi so soočeni monterji. So v osrčju energetskih razvodov, ki niso pomembni samo za obrate v rekonstrukciji, ampak tudi za ostale obrate. Skratka v vsem tem labirintu so monterji, tako eni in drugi, najprej demontirali že obstoječe instalacije, sedaj pa so sko-

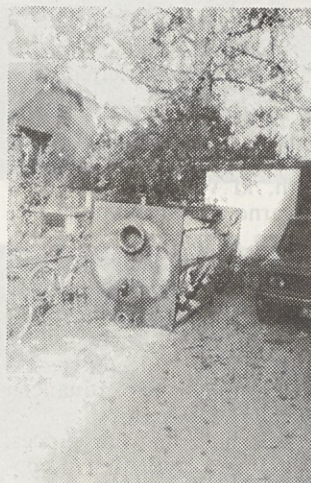
Kotlovnica na šentviški gimnaziji

še nekatera remontna dela. »Klimarji« pa so prisotni v obratu meril, v laboratoriju, v obratu vzorčnih kabin, v obratu šumečih tablet: v Leku v obratu v Mengšu pa so v zaključni fazi z deli v laboratoriju.

raja na vseh omenjenih objektih v zaključni fazi z novimi instalacijami. Tako operativni vodja Promonta g. Tičar, kot Klima montaže Ivan Lavrič sta poudarila, da so montažna dela zaradi omenjenih dejstev izredno

zahtevna, kot tudi zaradi izredno visokih tehnoloških zahtev. Te so pač povezane s samo naravo farmacevtske industrije, ki poleg miligramske natančnosti pri kvantiteti izdelkov, zahteva vse ostale mikro pogoje, da izdelki dosegajo zahtevano kakovostno raven in sestavo.

Kot pravi Ivan Lavrič, so vsi prostori glede zagotavljanja mikroklimatskih pogojev izredno zahtevni. To nena zadnje dokazuje tudi oprema, ki je vsa iz uvoza. Pri vseh klima sistemih so vgrajeni absolutni filtri. Vso opremo je nabavil vlagatelj - Lek, dobavil pa LTG iz Avstrije. O visokih tehnoloških mikroklimatskih zahtevah pričajo tudi klima kanali, ki so vsi iz nerjaveče pločevine. Vrednost del, ki jih opravlja Klima montaža je okrog 5,2 milijona dinarjev. Na objektu dela pod vodstvom vodil-

Odstranjen star kotel

OH, LJUBEZEN ...

(Izbor: Olaj)

Ljubezen je prelestna cvetlica, nesreča je le to, da raste na robu prepada. (Stendhal)

Ljubezen nas spodbudi k velikim dejanjem, vendar nas ovira, da bi jih izvedli. (Rey)

Ljubosumnost se zmerom rodi hkrati z ljubeznijo, vendar ne umre zmerom hkrati z njo. (Le Rochefoucauld)

V ljubezni molk pogosto učinkuje močnejše od besede. (Pascal)

nega monterja Ivana Turka 12 monterjev. Kot so nam povedali, so z demontažo starih instalacij začeli 23. julija, z montažo novih pa 5 avgusta, rok za dokončanje pa je 12. oktober, zatem pa naj bi se začeli zagoni in meritve.

Prav tako je na gradbišču tudi 12 Promontovih monterjev. Vodilna monterja sta g. Jesihar in g. Ratač. Tudi njihovi roki sovpadajo s Kliminimi roki.

Zahvala

Ob prerani smrti mojega dragega očeta se iskreno zahvaljujem sodelavcem IMP PROMONT za darovano cvetje in spremstvo na njegovi zadnji poti. Iztok Urbanija

Paradigma napredne integrirane avtomatizacije v 90. letih

Vizija (usmerjenost v prihodnost, projekcija v prihodnost, slika prihodnosti) kot umetnost, znanost, sistem skupnih vrednot, preseganje obstoječega in osnovna motivacija razvoja neke firme je energetski naboj, ki usmerja naše misli in dejanja v skupno perspektivo z našim zavestnim in podzavestnim procesiranjem; torej kot integracija uma, inteligence, čustev in intuicije, ki so med seboj uravnoteženi.

Spremenljivo okolje pogojuje vedno tveganje, tveganje pa zahteva več vizije, ta pa odprto organizacijo. Večja turbolenca okolja pogojuje večjo odzivnost poslovnega sistema, katerega temeljni princip je ustvarjalna napetost med vizijo in sedanjim stanjem. Iz sedanjega stanja je mogoče oblikovati vizijo preko učenja na trgu znanja in idej in preko ustvarjalnosti na podlagi lastnega fonda idej in znanja. Odstopanja vizije od sedanjega stanja morajo v uspešnem podjetju kazati v smeri:

- kakovosti,
- naprednih tehnologij,
- k razvojni usmerjenosti.

Izkušnje razvitega sveta kažejo, da 15 % svetovnega prebivalstva, ki živi v državah, ki veljajo kulturno in stvarno za inovativne in razvojno usmerjene, živi bolje, kot preostalo človeštvo. Ta del sveta je bogatel, ker je bil tam ustvarjen največji prostor za inovacije, kljub temu, da so te negotove - raziskovanje, razvoj, finančna tveganja in iskanja.

Vizija je razvojni proces, ali preblisk, ali tudi prepoznavanje razvojnega procesa sprememb in možnosti. Vizije ni, če je ni mogoče realizirati.

Razvoj je mogoče doseči le na osnovi osebne iniciative, če ljudi ne oviramo, da bi dosegli samostojnost.

2. RAZVOJ PROCESNE AVTOMATIZACIJE

Softver se neprenehoma razvija in prevzema vse več sposobnosti regulacijskih arhitektur. Razvoj se bo nadaljeval v smeri še večje funkcionalnosti na več nivojih v modularni obliki. Aplikacije za industrijsko avtomatizacijo slonijo na računalniški tehnologiji, ki jo določa hardver, operacijski sistem in osnovni mrežni interface, kar je najnižji nivo. Sistemski programerji na osnovi tega nivoja gradijo orodja za višje nivoje, ki so zopet osnova za višje nivojske aplikacijske pakete. Končni produkt, uporabniški program je po navadi zelo enostavno instalirati, vendar pa so programska orodja srednjega nivoja intimno vezana na tehnologijo, to je najnižji nivo.

Zato je ključni element konstruiranja industrijskega softwera v tem, da so temeljna orodja načrtovana na osnovi nepovezovanih vez med aplikacijo in hardversko platformo. Mi lahko danes sledimo razvoj nivojskega softwera v treh segmentih:

- tovarna (planti).
- področje (area),
- celica (cell).

V 80. letih so bili aplikacijski programi uporabljeni na nivoju tovarne (plant) s programskimi jeziki III. generacije, kot npr. kobil, fortran.

S padanjem cene visokohitrostnih računalnikov pa so se sredi 80.-tih let začele spremembe. Očitno je postalo, da morajo biti sistemi odprti in da se morajo upoštevati standardi. Postalo je tudi jasno, da programi III.

generacije ne morejo več zadovoljiti vse bolj časovno kritične zahteve okolja, celice in področja. Izdelovalci so pričeli izdelovati nove tipe konfiguriranega softwera, predvsem za aplikacije na nivoju celice. Istočasno so se pojavile tehnologije relacijskih baz podatkov; X Windows in IV. generacija programskih jezikov. Vse to je postalo osnova za aplikacijski industrijski software 90.-tih let. Paradigma za integrirano avtomatizacijo 90.-tih let je tudi stanjska logika.

V naslednjih petih letih pričakujemo te modulne aplikacijske pakete tudi na nivoju področja, pri čemer bo mogoče vodilne sisteme integrirati z regulacijo na nivoju celice. Razhajanja med aplikacijskimi orodji za nivoje celice, področja in tovarne se bodo v prihodnosti zameglila.

3. REAL TIME UNIX

Avtomatizacijske arhitekture gredo danes v smeri odprtih sistemskih okolij, kjer igra UNIX zelo pomembno vlogo, saj je defacto in dejansko postal standard. UNIX je samo operacijski sistem, je samo platforma za razvoj sodobnih aplikacijskih programov za sintetiziranje, nadzor in strateško avtomatizacijo procesov. Zmanjšuje stroške in zadovoljuje večino industrijskih standardov. Izdelovalci UNIX delovnih postaj so razvili tudi visoko napredne komunikacijske mreže Ethernet in X Windows.

V procesu so neki dogodki naključni, drugi pa ciklični. Operacijski sistemi DOS in podobni delujejo sekvencialno in ne sprejemajo prekinitve. UNIX kot operacijski sistem pa deluje na principu prekinitve, ki jim moramo s konfiguratorjem prekinitve določiti prioritete. DOS lahko izgubi kakšen podatek, če zamudi svoj notranji cikel.

Real time je povsem subjektivnega značaja. Pomeni minimalni odzivni čas za neko meritev. Real time pri avtomatizaciji semaforjev je npr. 15 min. pri zahtevnem procesu pa 10 msek.

4. X WINDOWS

X Window je mrežni grafični sistem tehnike oken za načrtovalce real time avtomatizacijskih aplikacij. Nastal je kot orodje UNIX operacijskega sistema. Ima več knjižnic, ki poenostavljajo načrtovanje real time, okenko orientiranih grafičnih uporabniških interfeceov. Podpira mrežno grafiko, ki dopušča delovanje real time avtomatizacijskega programa ob hkratni uporabi oddaljenega grafičnega terminala. Je de facto standard na trgu operacijskega sistema UNIX. Ker je neodvisen od hardwera in operacijskega sistema, so programi na njegovi bazi visoko prenosni in lahko pokrivajo grafične podatke na veliko neenakih računalniških in grafičnih postajah. Pisani so v C jeziku. Omogočajo komunikacijske

protokole za prenos grafičnih podatkov z Decnet ali Ethernet mrežami.

Proti uporabi z DOS operacijskim sistemom (klasični Windows) omogoča aktivnost več oken na ekranu računalnika. DOS operacijski sistem vedno omogoča aktivnost le enega okna, dočim ostale zamrzne.

5. RELACIJSKE BAZE PODATKOV

Sistemska integracija, on-line analiza produkcije in management kakovosti so danes imperativi. Da bi dosegli te zahteve, kompanije danes instalirajo napredne procesne avtomatizacijske sisteme, da bi s tem povečale produktivski izkoristek.

Sistemi procesne avtomatizacije zbirajo real time podatke na statistični (event driven) ali deterministični (rate triggered) osnovi. Da se lahko prilagodijo visokohitrostnim real time meritvam, morajo računalniki shranjevati podatke. Real time podatkovna baza deluje tako, da shrani podatek, čim ta pride. Da bi proizvajalci efikasno konkurirali, morajo pregledati vsako stopnjo procesa, jo optimizirati, kar pa zahteva veliko količino podatkov, shranjenih na vseh nivojih procesa, od najmanjše regulacijske zanke do administrativnih in tehničnih funkcij. Proizvajalci morajo integrirati njihove real time podatke z informacijskim sistemom procesa, kar omogoča napredne analize celotnega procesa in enostaven dostop do informacij procesa, enotaven dostop do kakovosti ekspertom ter drugim sistemom v procesu. Dober informacijski management mora nuditi:

- karkoli (katerikoli podatek),
- kjerkoli,
- real time
- na dolge dobe (zgodovinar),
- povezavo z razdeljenim procesiranjem,
- lokalne in globalne odločitve.

V kontrastu tem izhodiščem imamo danes še lokalno neoptimizirano regulacijo, veliko lokalnih zbiranj nestrukturiranih podatkov, težak in nestandarden dostop do podatkov, arhiv je predvsem človeški spomin.

Stališče podatkovnih baz je podatkovno centrično. Podatek je center univerzuma in vse aktivnosti so organizirane okoli zbirke podatkov. Podatkovna baza je zbirka povezanih podatkov in metod za dostop in manipulacijo z njimi z zaščito proti neskladnosti, razpadu integritete in proti katastrofam.

Obstaja nevarnost, da podatkovne baze postanejo nerodne, neefektivne in problematične. Če so že konceptualno čiste, so zamotane komunikacijske mreže. Zato se danes v procesni avtomatizaciji uveljavljajo relacijske baze. Z njimi je možno z drevesnimi in plex strukturami, s tehniko imenovano normalizacija, odpraviti zmedo.

Normalizacija je stopenjski proces po fazah, s katerim premeščamo asociacije med podatki. Normalizacija zahteva, da se nekateri podatki pojavljajo večkrat v različnih grupah podatkov, kar ne povečuje memorijskih kapacitet, nam se zdi, da jih je več. Poznamo I., nato 2.

in najvažnejšo 3. normalno obliko (NO).

Postopek je sledeč:

- razstavi vse podatkovne strukture, ki niso dvodimenzionalne v dvodimenzionalne relacije (1. NO),
- eliminiraj vsako nepolno odvisnost neglavnih atributov za kandidate biti ključ (2. NO),
- eliminiraj vsako tranzitivno odvisnost neglavnih atributov za kandidate, biti ključ (3. NO).

Relacijske baze podatkov se odlikujejo po možnosti, da vidimo podatke fleksibilno in hitro. S spajanjem real time baze z relacijskimi bazami ima uporabnik zanesljivo in dostopno shranjene podatke dolgo vnaprej. Z integriranim sistemom lahko produktivski menežer obnovi in analizira te podatke, da pregleda procesne izkoristke. Energetski ljudje so pač po svoji naravi misleci za daleč naprej.

Podatkovne baze, ki temeljijo na relacijah, se imenujejo relacijske. Relacijski pristop sloni na matematični teoriji relacij in tudi besednjak je matematični. Obstaja matematična notacija na osnovi relacijske algebre ali relacijskega računa. Različni uporabniki istih podatkov rabijo oz. zaznavajo različne sete podatkov in različne relacije med njimi. Potrebno je zato izločiti za vsakega uporabnika podsete podatkov in kreirati tabele nižjih stopenj in tudi spajati tabele za zahtevnejše uporabnike s kreiranjem tabel podatkov višjih stopenj.

Zveza med tehnologijo baz in regulacijskim inženiranjem je potencialno komplementarna in bo verjetno zelo aktivno področje v prihodnosti. Večina današnjih regulacijskih sistemov ima neke podatkovne baze, ki imajo zelo enostavne strukture in podpirajo samo elementarne dostopne interfeceje. Omogočajo odgovoriti na vprašanje: najdi pretok na senzorju pretoka št. 1003, ni pa mogoče odgovoriti na vprašanje: najdi vse pretoke znotraj 90 % njihove zgornje meje znotraj zadnjih 5 minut.

6. ODPORTE ARHITEKTURE - NASLEDNJA GENERACIJA REGULATORJEV

Odprte arhitekture regulacijskih platform (OACP = Open Architecture Control Platform) so načrtovane za razširitev real time regulacije v danes megljeno področje med real time regulacijo in informacijskim management sistemom. Potrebno je kombinirati regulacijo in informacije vseh operacij procesa. Odprte arhitekture pogojujejo obstoj standardov, ki omogočajo medsebojno povezavo raznorodnih proizvajalcev hardwera in softwera.

Na področju industrije prevladuje industrijski standard MAP, na področju avtomatizacije poslovnih zgradb pa Ethernet.

7. PROGRAMSKI JEZIKI IV. GENERACIJE

Programibilni regulatorji, industrijski PC imajo danes aplikacijske programe pisane specifično odvisne od firmwareja, programskega softwera in fizičnega ohišja. Stanjska logika kot strukturiran programski jezik in jezik

visokega nivoja pa je načrtovan za reševanje specifičnega razreda problemov in je enostaven za učenje in uporabo. Imenovan je tudi problem-sko stavčni jezik. Ko z njim zajamemo model procesa, mora ta dejansko popolno slediti dejanski naravi procesa. Regulacijski inženirji so eksperti za aplikacije, ne pa pogosto za programe in računalnike. Program mora biti često razvit hitro in često ga je potrebno tudi modificirati. V tem procesu je vklju-

čenih tudi več ljudi z različno izobrazbo in naravnostjo v računalnik, ki pa rešujejo enako klaso problema, to je regulacija, managing in vzdrževanje delovanja kompleksnega fizikalnega sistema.

Primarni strukturirani elementi stanjske logike je naloga. Ta je sekvenca stavkov, skozi katere naloga prehaja skozi sistem z aktiviranjem le enega stavka v nekem času.

D. Goli

PLIN

Sekundarna mreža v Novem mestu

Vzporedno z gradnjo magistralnega plinovoda, kjer je nosilec posla inženiring, je le-ta podpisal pogodbe za izvedbo sekundarnega omrežja za potrebe industrije.

Promontovi monterji so začeli z gradnjo na prvem delu trase v Novem mestu, ki je dolga 6 kilometrov, konec marca, sedaj pa se pripravljajo na začetek gradnje na drugem delu do opekarne Zalag v dolžini 3,5 kilometra. Po besedah Franca Jenka so dela na prvem delu v zaključni fazi in bodo zaključena v pogodbenem roku do 30. septembra. Kot je povedal, se morda zdi, da je glede na dolžino prvega dela plinovoda gradnja potekala so-

razmerno dolgo, vendar je to potrebno pripisati izredni težavnosti terena na eni strani in razvejanosti ostale prometne infrastrukture (cest in železniške proge) na drugi strani. Tako so v času izvedbe morali kar nekajkrat prečkati progo kot tudi cesto, kar je v veliki meri oteževalo samo izvedbo. Vrednost strojnih del na omenjeni mreži je okrog 12 milijonov dinarjev, na sami trasi pa je delalo v povprečju po pet monterjev.

Zapisnik

sindikalnega odbora podjetja IMP r.o. z dne 21.8.1991

Prisotni: Tone Majzelj, sekretar območnega odbora SDGD, Drago Leben, predsednik sindikata IMP r.o., Savenc, Pečaver, Vuga, Vito Leben, Jovanovič, poverjeniki sindikata SSS IMP r.o.

Razprava se je vodila o eventualnih tehnoloških viških delavcev v IMP r.o. ter o delavcih, ki so začasno na čakanju. Iz te problematike je bilo več vprašanj, na katera pa je dal izvirno razlago sekretar območnega odbora sindikata gradbenih delavcev.

Pozornost smo posvetili vprašanju ljudi, ki so trenutno na čakanju, pravicah in ugodnostih o sporazumnih prekinitvah delovnega razmerja, pravicah in ugodnostih ljudi iz naslova tehnoloških presežkov, itd. ...

Po navedeni razlagi sekretarja območnega odbora SDGD in po splošni debati vseh navzočih je odbor sindikata SSS v IMP r.o. sprejel naslednja stališča:

1. Ugotavljamo, da pogodbe o zaposlitvi v IMP r.o. katere smo sukcesivno prejeli v zadnjih dveh mesecih (in podpisovali) niso bile izdelane v skladu z zakonom o delovnih razmerjih (U. l. RS št. 14/90 - 68. člen, 112. člen, 116. člen, 135. člen) in splošno kolektivno pogodbo za gospodarstvo (U. l. RS št. 31/90 - 30. člen), oziroma kolektivna pogodba za gradbene dejavnosti (U. l. RS št. 3/91 - 47. člen, 49. člen).
2. Nadalje ugotavljamo, da interni pravilnik »Sistemizacija in vrednotenje delovnih mest, ter način izplačil fiksnega in variabilnega dela OD« ni več v skladu s poprej navedenimi zakoni (U. l. RS št. 14/90 - 134. člen). Vskladitev z zakonom bi morala biti izvedena že do 24.10.90!

Zahtevamo, da se pri izdelavi novega internega pravilnika o »sistemizaciji in vrednotenju delovnih mest ...« izdela tudi opis vseh delovnih mest z vsemi potrebnimi pogoji za zasedbo.

Priporočamo, da se dela v IMP r.o. razvrstijo v optimalno število skupin z ozirom na naš obseg in dejavnost, toda vse v skladu s SKPG in kolektivno pogod-

bo za gradbene dejavnosti republike Slovenije.

3. Predvidevamo, da je potrebno tudi druge interne akte vskladiti z veljavnim zakonom o delovnih razmerjih in splošni ter panožni kolektivni pogodbi, pri čemer smo pripravljani sodelovati. Na vsak način pa je potrebno vse interne akte takoj vskladiti z veljavno zakonodajo.

4. Zaradi velike nezaposlenosti v podjetju, izredno slabih perspektiv za prihodnost oz. zaradi bojazni o dokončnem propadu IMP r.o.-ja (v sedanjih obliki in v sedanjim številom zaposlenih), zahtevamo od vodstva podjetja, da omogoči udeležbo sindikata pri prestrukturiranju podjetja, zmanjšanju št. delavcev (upokojitve, dokup let, odpravnine, itd.), vse v skladu z zakonom o delovnih razmerjih (U. l. 14/90 - 3. člen, 5. člen, U. l. 5/91 - 4. člen, 7. člen).

5. Iz podjetja IMP r.o. je prestopil v IMP Trade Rajko Strmol zaupnik SSS. Smatramo, da je z ozirom na število članov sindikata odbor še vedno številčno zadovoljiv. Zapisal Dušan Jovanovič, Predsednik sindikata Drago Leben

Vršič, Kriški podi, Vrata

Tokrat smo se člani planinskega društva IMP Ljubljana odpravili na izlet, ki je bil izveden že v prejšnji sezoni. Lani so udeleženci imeli izredno slabo vreme, zato smo izlet ponovili v splošno zadovoljstvo vseh udeležencev.

Odhod avtobusa proti Vršiču je bil v petek 30. avgusta. Kazalo je, da kljub izredno lepemu vremenu ne bo posebne udeležbe. V zadnjih minutah pred odhodom pa se nas je nabrala skupina dvanajstih ljubiteljev gora in smo se podali novim dogodivščinam naproti. Avtobus nas je popeljal proti Gorenjski, na sedlo Vršič, ki je z 1611 m naš najvišji prelaz. Vršička cesta je znana po tem, da so jo zgradili ruski vojni ujetniki, med katerimi jih je veliko našlo smrt v snežnem plazju, ki je privrhal izpod Mojstrovke. Njim v spomin in nam v opomin stoji sedaj ob cesti »Ruska kapelica«, ki mimoidoče spominja na delček zgodovine v tem delu naše domovine. Pogledi pa so nam že uhajali navzgor v ostenja Špika, Škrlatice, Razorja, Prisanka. Od sedla Vršič nas je pot vodila do Poštarskega doma, ki stoji najvišje med vršičskimi petimi planinskimi postojankami (Mihov dom, Koča na Gozdu, Erjavčeva koča, Tičarjev dom, Poštarski dom). Bili smo med prvimi planinci, toda le s težavo smo dobili prenočišče, in sicer visoko pod streho na skupnem ležišču. Pogovorili smo se o poti za naslednji dan, poverčevali in že smo se porazgubili vsak pod svojo odejo. Toda spanca še kar ni bilo in zbijali smo šale na svoj in tuj račun, da je čas prehitro mineval. Končno smo se umirili in vsak s svojimi mislimi smo se pogreznil v spanec.

Zjutraj smo se začeli prebujati še v mraku in se ozirati skozi okno. Iz minute v minuto se je noč umikala novo nastajajočemu dnevu. Prvi sončni žarki so že objemali grebene in vrhovi so žareli v jutranjem škrlatu. Planinska tura se začne s čajem, zato se tudi mi nismo izneverili tej tradiciji in potrebi. Seveda je potrebno zraven tudi kaj prigrizniti, to pa se je našlo v naših nahrbtnikih. Odpravili smo se na pot in zakorakali proti Prisanku, ki je bil naš prvi cilj. Odločili smo se za vzpon po znani »Jeseniški« poti preko severnega ostenja in skozi Prednje okno. Zakorakali smo med macesni in otepali jutranjo roso s planinskih trav, ki so se zibale v rahlem jutranjem pišu. Že smo bili pred vstopom v steno in sedaj se je začelo zares. Takoj na začetku so nas pozdravile jeklenice in klini, ki omogočajo prehod preko kočljivega mesta v steni. Tisti, ki so bili nekoliko dremavi, so se na tem mestu dokončno prebudili. Potrebno je paziti na vsak korak in prijem, kajti globina pod nami je iz minute v minuto naraščala in grozila, da se maščuje za morebitno napako ali nepazljivost. Prvi težji del je bil za nami in znašli smo se v lažjem svetu v neposredni bližini Prisankove naravne znamenitosti. To je igra ali delo narave, ki je ustvarila to skladno podobo, naši predniki pa so o njenem nastanku skovali različne pripovedke. Pot nas je pripeljala v nekoliko lažji svet in pogled je zaplaval po severnem ostenju Prisanka proti Hudičevemu žlebu in Hudičevemu stebri, ki se strmo pne proti nebu. V dolini se je iz jutranje meglice

prebujala turistična Kranjska gora, na severozahodu pa je bil greben Mojstrovke, Travnika in Jalovca z mangrtom v ozadju že ožarjen s sončno svetlobo, ki je iz trenutka v trenutek postajala močnejša. Visoko nad seboj, tik pod grebenom, smo že zaslitili Prednje okno. Toda pred nami je že bil strm žleb, ves naježen z jeklenicami in klini, ki je ključna točka celotne Jeseniške smeri. Posebno znan je ozki prehod, kjer je potrebno potiskati nahrbtnik pred sabo, ali pa ga potegniti za sabo. Po prehodu tega žlebu pa nas je pot vodila naprej po pečevju in skalovju in pred nami se je že izza roba odprl pogled na Prednje okno, ki je bilo že dokaj blizu, a smo do njega potrebovali vseeno še kar nekaj časa.

Vzpenjali smo se po robu grape, ki seka celotno severno steno Prisanka od Prednjega okna do vnožja. Na levi se je v tratah sredi stene lepo videla steza, ki predstavlja povezavo Hanzove poti z Jeseniško potjo. Nad nami pa se je z vsakim korakom bližalo Okno. Še zadnja gladka plošča, zavarovana s klini, ki omogočajo varen prehod in že smo se prevrtili na južno stran Prisanka. Kakšna sprememba! Prej resno, skalno in temachno vzdušje severnega ostenja, sedaj pa toplo, sončno in zeleno južno pobočje. Na stezah pa vse polno planincev, ki so hiteli svojim ciljem naproti, ali proti vrhu, ali pa po spodnji poti proti Razorju in naprej proti Kriškim podom. Bili smo na grebenu in na nekaterih mestih je potrebno še posebno paziti na korak, kajti tako na južno, kot na severno stran je globina precejšnja. Pogled pa izreden, na severu Vršič z vsemi svojimi kočami, pred nami bližajoči se vrh, na desni pa Razor in seveda Triglav v ozadju. Še zadnji metri po melišču in že smo bili na vrhu. Počitek se je res prilegal. Želodec se je že oglašal, zato smo si kar hitro poiskali vsak svoje zavetje in se predali uživanju na vrhu 2547 m visokega Prisanka. Sonce je bilo že visoko na svoji vsakodnevni poti od obzorja do obzorja, pred nami pa je bila še dolga pot, zato smo se kmalu odpravili naprej. Odločili smo se za pot preko Zvonikov, po severni steni Zadnjega Prisanka in skozi Zadnje okno v Mlinarico. Pot je drzno speljana po severni steni. Globina pod nami je bila velika, toda zadovoljstvo je bilo še večje. Globoko pod nami je bila Krnica, nad njo pa znani vrhovi, kot so Špik, Škrlatica, Martuljske Ponce, Dolkova špica, Kriška stena. Stena je bila za nami. Še korak okrog skalnega roba in že smo bili na snežišču Zadnjega okna. To je še večje, kot Prvo okno in je polno snega, ki nikdar v celoti ne izgine, ker ga sončni žarki dosežejo le za nekaj trenutkov. Na južni strani Okna pa nas je čakal spust v dolino Mlinarice, ki je v začetnem delu kar nekoliko zoprn zaradi neustrezno nameščene jeklenice. Spuščali smo se strmo navzdol in kmalu smo bili med travami Mlinarice. Še zadnji spust po strmem

žlebu in že smo bili v Mlinarici. Mlinarica je dolina z istoimenskim hudournikom, ki ločuje skupino Prisojnika od skupine Razorja in se konča v znamenitih Koritih nad Vršičko cesto v Trenti. Tu nas je po dogovoru čakal Marjan in skupaj smo se odpravili proti Razorju.

Vzpon na Razor poteka po značilnem sistemu polic, ki prepredajo njegovo severno steno. Pogled pa nam je večkrat ušel nazaj proti Prisanku in kar ponosni smo bili sami na sebe, ko smo opazovali prehojeno pot. Kmalu smo bili iz stene. Čakala nas je le še pot do melišču, ki ni zahtevna, zato pa izredno razgledna in nudi enkratne panoramske užitke. Še par korakov in bili smo na sedlu Planja, kjer smo že zagledali Kriške pode s Pogačnikovim domom. Glede na to, da smo imeli že precej poti za sabo, je bilo razumljivo, da so se pokazali znaki utrujenosti. Nekateri so se odločili za direktni sestop, ostali pa smo se podali proti vrhu Razorja. Pot do vrha sicer ni dolga, je pa izredno zoprna, ker vodi preko samih melišč, zato se pod nogami vse premika in kotali v dolino. V zadnjih korakih je potrebno še malo poplezati in že smo bili na najvišji točki, Razor 2601 m je bil osvojen. Ponovno je sledil krajši počitek z razgledovanjem po okolici in uganjanjem, kje je kaj. Bilo je že pozno popoldne in začele so se dvigati megle. Vidljivost ni bila več dobra, zato smo se vrnili nazaj na sedlo Planja. Mi ne bi bili mi, če ne bi skočili še na bližnjo Planjo, ki je v neposredni bližini. Pod Planjo je znameniti Utrujeni stolp. To je skalni stolp, ki se je vsled bogsigavedi česa naslonil z vrhom na Planjo in predstavlja naravno znamenitost, ki pa si jo ogledajo le redki planinci, ki hitijo tod mimo. Lenarili smo na vrhu Planje in si podaljševali trenutke v popolni tišini in miru, ki nas je obdajal. Toda dan se je vse hitreje bližal svojem koncu. Megle, ki so se dvigovale iz doline, so bile vse gostejše, zato smo se odločili za sestop do koč. S sedla vodi pot večinoma po meliščih, ki ne dajejo trdne opore nogam, zato je potrebna še posebna pozornost, da noga najde ustrezno oporo. Bili smo v dolini, na Kriških podih, še korak ali dva navzgor in bili smo pred Pogačnikovim domom. Okrog njega, še posebno pa v mali jedilnici, je bilo kot v čebelnjaku. Množica planincev se je bojevala za svoj prostorček in si poskušala najti še kakšen kotiček za prenočitev. Veselo je razpravljala o dnevu, ki je nepreklicno ugašal za grebeni. Prostor za prenočišče smo dobili v zimski sobi in bilo je ravno dovolj časa, da smo nekateri še šli k Spodnjemu Kriškemu jezeru. Gladina jezera je bila mirna. V njej so odsevali le obrisi okoliških grebenov in vrhov. Za kratek čas smo to tihoto zmotili z umivanjem, a se je že naslednji trenutek se umirilo in pogreznilo v tihoto bližajoče se noči. Dneva je bilo konec in počasi smo se spravili spat, kar pa je v hribih in pri takšnem številu planincev že skoraj pravi obred. Kje, kako, s kom in podobna so bila vprašanja, preden smo se vsi namestili na ležiščih. Oglasila se je še pesem in treba je povedati, da je bilo

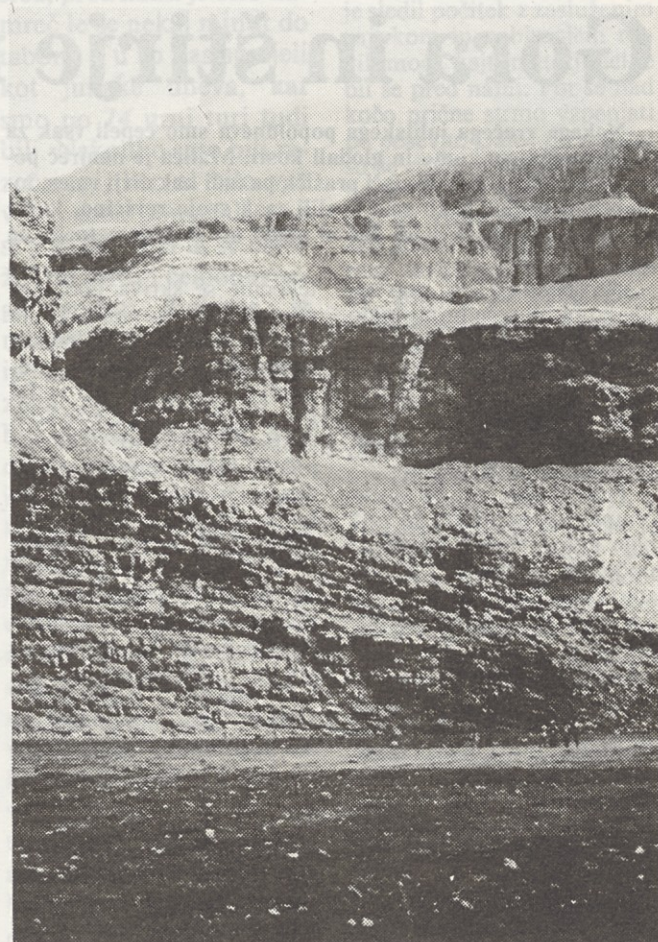
vzdušje res na nivoju. Noč je bila vse temnejša. Spanec je lezel na oči in z načrti za naslednji dan smo drug za drugim pospali.

Zjutraj smo se prebudili v megleno jutro, ki ni obetalo posebno lepega dneva za planinarjenje, zato se nam ni nikamor posebno mudilo. Po zajtrku smo se razdelili v dve skupini. Prva je odšla preko Bovškega gamsovcu in Luknje v Vrata, ostali pa smo se odločili za daljšo varianto preko Križa, Stenarja in Sovatne v Vrata. V gosti megli smo se napotili proti Križu. Počasi smo se vzpenjali po pečevju na sever mimo Zgornjega Kriškega jezera proti Kriškemu robu. Tu so se megle nekoliko razkadile, tako da smo globoko pod seboj videli Krnico in Kriško steno z drzno speljano potjo preko nje. Začeli smo se vzpenjati proti Križu in se dvigovati iz megle. Križ je vrh, ki povezuje Kriško steno s Stenarjem in ločuje področje Kriških podov od skupine Škrlatice in zaradi svoje osamljenosti nudi lep pogled na okoliške vrhove. Vpis v knjigo na vrhu, žig v planinsko knjižico in že smo sestopali proti Stenarskim vrticam, kjer se odcepi pot na Stenar. Megle so se podile okrog nas in so nam občasno zastirale pogled, vendar smo kljub temu videli preostali del naše skupine, ki se je vzpenjal na Bovški gamsovec. Še kratek vzpon proti vrhu in bili smo na Stenarju, ki je najlepše razgledišče na Triglav, še posebno na njegovo mogočno severno steno. Ponovno smo izpolnili našo planinsko dolžnost in se vpisali v knjigo, se razgledali po okolici, ki je bila vse bolj v megli in se posvetili vsebini nahrbtnika, kajti želodec se je že spet oglašal in zahteval svoje. Na Bovškem gamsovcu smo še vedno videli našo skupino, zato se tudi nam ni nikamor mudilo, ampak smo si poiskali vsak svojo skalo in se čim udobneje namestili. Zaradi megle se nismo mogli odločiti za smer sestopa. Končno je prevladalo mnenje, da je najboljšje, da se vrnemo preko Sovatne. Sestop preko Sovatne nudi neponovljiv razgled na Triglav, toda pot je ves čas zasuta z gruščem, zato je potrebno neprestano paziti, da noga ne zdrsne. Ta del je zaradi bujnega zelenja znan po številnih gamsih in kozorogih, ki pa jih mi nismo videli. Že smo bili pod gozdno mejo. Ta predel se imenuje Bukovje in pred nami je bilo le še nekaj hoje po gozdu do doline Vrat. V gozdu je zaradi vlage in velikih količin listja, ki prekrivajo kamne in korenine na poti, nevarnost zdrsa, ampak tudi to spada k planinskim dogodivščinam. Srečevali smo vse več izletnikov, ki so prihajali od Aljaževega doma in tudi mi smo se že znašli pred domom, kjer je že bil preostali del naše skupine. Potem pa z avtobusom v Mojstrano in domov proti Ljubljani.

Lahko rečem, da je bil to zelo uspešen izlet, kajti sama pot nudi obilo planinskih užitkov, pa tudi vzdušje med udeleženci je bilo zelo dobro in veliko zadovoljstvo je planinskemu vodniku imeti s sabo takšno skupino. Naslednjič pa kam drugam, novim dogodivščinam naproti in v še večjem številu.

Planinski ZDRAVO!

Janez Seliškar

Vrh se skriva v megli ...

vrh je osvojen.

v dolini pa veselo šumijo slapovi.

Gora in štirje na smrt preplašeni

Nekega vročega julijskega popoldneva smo čepeli vsak za svojim »drejponkom« in glodali kosti. Malica je namreč postala predraga, zato domači prašiči, pa tudi kak divji vmes, toliko bolj trpijo. Tako smo hvalili vsak svojo revščino, le jaz sem bil bolj tiho, ker mi pač ni padlo nič bolj pametnega na misel.

»Gospoda«, jim pravim, »kako bi bilo, če bi mi malo v hribe skočili?« Večina iz salonske ekipe je bila takoj zato.

»Kdo bi šel?«

Jože pravi: »Jaz mam' orožne vaje drugi teden.«

Tudi Lojze je bil čisto obupal, da ne more, da ima baje doma mačka mlade in podobne traparije. Tako smo ostali: gospod jaz, dva Franceljna, pa še Rajko povrh.

Datum določen, smer Storžič!

V tem pa pridivja mimo mojster in pravi, ali mislimo sploh še kaj delati ali samo prazne mlatiti. Vam povem, da potem tisti vroči dan niti ni bil tako žalosten, kot je v začetku kazalo.

V soboto popoldne smo se začeli zbirati »Pri Martiču«. Ker sem bil tako in tako prvi, sem čakal ostale. Obmrzlem pivu mi to niti ni tako težko hodilo.

Zbili smo se v Rajkov stroj časa, kvader na gas, pa hajd proti Kranju. Tam smo stopili na avtobus do Preddvora, nato pa peš do Mač za ogrevanje. V tem se Francelj-st. spomni, da je česen pozabil doma. Toda to, da ni bilo česna, ni nikogar posebno razžalostilo, še posebej, ker je ta isti človek doma iz vinorodnih krajev cijazil s seboj 10-litrsko kanto »turborizlinga«, za vsak primer, če bi kje nasledili. Sigurno se boste vprašali, kakšna vrsta

tekočine se skriva pod tem strokovnim imenom. To je vino iz legendarne dolenske šmarnice. Zakaj se pa imenuje »turbo«, bo pa vedel povedati tisti, ki ga je že kdaj posrkal določeno količino (od 5 litrov naprej), drugi dan je bil pa tak, kot bi ga živ hudč jahal do pekla in nazaj. Če pa kdo kljub temu ne verjame, naj se oglasi pri nas na Dolenjskem, pa bo probal. S seboj naj prinese mrliški list ali kakšno drugo uradno dokumentacijo za vsak primer! Auf Biks !!

V tem času smo jo tudi mi skoraj pribiksali do Kališča. Da smo kuhali vsak po svoje, ni da bi posebej poudarjal. Tudi lakota nas je začela pestiti, da so se nam kar gojzerji sezuvali. Predlagal sem počitek. Francelj se nam je najbolj smilil. Revez je vlačil tisto kanto s seboj. Predlagal sem, da bi ji vsaj malo zmanjšali težino, da ne bo takega trpljenja. Kasneje smo ugotovili, da je tekočina dobro delovala na nas. Tudi kompresija se nam je bistveno popravila in tavalni smo naprej čedalje bolj počasi in z žalostjo. Jaz sem jo šibal naprej, kar zaslišim neko muziko, ljudi in že zagledam rob strehe - planinski dom.

Bolj sem bil vesel, kot če bi se mi Marija prikazala. Za menoj prisopiha Rajko s fotoaparatom, ... klik, klik ... Lepa planinska koča, ni kaj. Nekako sem se prebil do prijazne oskrbnice in jo popro-

sil za štiri pivca. Pa me ženska gleda, kot da bi ji kure kruh pojedle.

»Veste, gospodje, piva ni, pa tudi planinski dom ni to! Čaj vam pa vseeno lahko skuham.«

Tako sem se prestrašil, kar ni ravno moja navada, da so mi pumparice dvakrat dol padle. Po kratkem pogovoru smo nazadnje ugotovili, da je tudi ona čistokrvna Dolenjka. Samo šmarnice babnica ni hotela piti. Se pozna, da živi v Domžalah. Lepo smo se zahvalili za čaj in čez deset minut smo bili na pragu koče na Kališču. Tu nas je pričakala velika pasja mrcina in to ženskega spola. Ni bila videti ravno borbeno razpoložena, pa smo se kar nekako zrinili skozi vrata. Po hitrem postopku smo olajšali nahrbtnike za precejšnjo vsebino. Tako smo hiteli jesti, kot bi bili na svetovnem prvenstvu. Pa tudi Franceljnovi kanti smo dali precejšnjo lekcijsko. Eden od Franceljnov (v splošni zmedeni vem kateri) je rekel, da gre ven pogledat za vreme. Glede na količino popite tekočine se mu je zdelo kar primerno. Ugotovil sem, da je ura že precej in sem predlagal strateški umik. Tako smo se vsi skupaj zavlekli (s polnimi cysternami seveda) po lestvah na skupna ležišča za streho. Vsi smo bentili, da bi lahko bila kje kakšna »zajla« ali klin, ker se nam je zdel vzpon zelo zahteven.

Ravno malo vržem trepalnice skupaj, že zaslišim, kako Rajko smrči na desni strani. Škoda fanta, bil bi odličen referent za motorne žage. Za dimnikom se je

neka babnica drla, da »ima zadost«. Stari je čisto pono-rel, pa tudi jaz sem imel tega živalskega vrta dovolj. Nazadnje pa se je tudi to umirilo, le Rajko je žagal naprej, nalletel na grčo in utihnil. Na pomoč mu je takoj priskočil Francelj s svojo »štilarico«, a sta se čez čas naveličala. Mogoče jima je zalilo svečko, kar tudi ne bi bilo nič čudnega, kajti šmarnica je zelo huda mešanica. Proti jutru je Franceljna-st. zgrabila strašna žeja, ki je že ni občutil zadnjih dvajset let. Planil je v stranišče-pipa, toda brez ročke. Čudni so ti Gorenjci, tudi pri pipah šparajo. Mogoče bi še nekako zdržal, če ne bi zunaj pred zaklenjenimi vrati žuborela voda v koritu. Po dveh urah napetega razmišljanja je patentiral sistem, da je s pomočjo kljuka od vrat odprl pipo v stranišču. Izum, da bi se mu vsak pošten ravbar odkril.

Zjutraj se zbudim prvi, grem dol, pa vse zaklenjeno. V tem pa pridrvi po stopnicah tista nezakonska pasja mrcina, za njo pa oskrbnica. Sigurno si je mislila, »temu se je pa utrgalo, da tako ven tišči«, rekla pa ni nič. Glavno je bilo, da je odklenila. V tem pa približni Francelj do korita in začne piti, da je kar macesen krivilo.

Po obilnem zajtrku smo spraznili kanto »turbac«, da se ne spridi in hajd na vrh Storžiča. Da bi opisoval naravo ni omembe vredno, ker je bila taka megla, da so tudi ptiči peš po zraku hodili! Po dobri uri priseganja pri vseh svetnikih in svojih prednikih, da ne bomo nikoli več

trapali v te skale, smo neka-ko pririnjili do vrha.

Po obvezni proceduri, ki jo poznate vsi, ki lazite po hribih, smo se odpravili proti Domu pod Storžičem. Preden smo dvignili svoja zmučena telesca, smo kot se spodobi zalili svoje rane s Franceljnov »kačjo slino«. Bila je to hudirjevo huda stvar. Skoraj so mi vsi zobje izpadli!! Rajko pa je vprašal, če je to kupil na vojaškem odpadu pod rubriko »zastareli vojni strupi«. Počakali smo nekaj časa, da je zadeva prišla, nato pa hajd v dolino. Francelj je malo bolj kot običajno raztegnil svoje šestilo. Njegove pumparice pa niso bile navajene na take maksimalne obremenitve in so lepo počile na silno neprijetnem mestu. Takoj sem mu ponudil svoje vrhunske krojaške usluge, pa nič.

»Da bi mi pa ravno vsak pantakanar hlače šival, takega pa še ne«, se je pridušal, »rajši grem kar tak.«

In šli smo trije možakarji in ena češplja zadaj. Pa smo na stvar hitro pozabili. Probleme so nam začeli delati nohti, ki rastejo na prstih namesto na petah. V domu smo popili vsak po eno pivce in pojedli, kar nam je še ostalo, kar pa tudi ni bilo dosti. Ker smo imeli bolj slab vmesni čas, smo se zapodili proti Križki gori. Seveda smo šli kar po cesti in smo zašli, potem pa je nastala cela reč. Po kratkem prerakanju smo planili vsi vprek v strmino, da je kar kamenje frčalo. Tako je nastala prva dolenska smer v tem koncu naših gora. Ravno pridemo v podnožje Tolstega vrha, ko

prvič zagrmí. Francelj-mi predlaga umik v dolino. Opozicija je bila prehuda, zato je odnehal. Rajko je dejal, da počakamo, kaj se bo iz tega izcimilo. Sedeli smo v travi, jaz sem pa stegnil svoje dražestne plevke zraven tablice, ki je kazala pot v dolino. Ravno začnem sanjati o pivu, ko Francelj vrže kamen v tisti »pleh«. Na smrt sem se prestrašil, ni da bi pisal, ostali so se pa smejali, da so se kar po tleh valjali. Kar naenkrat pa pritegne ravno pod nas. Sedaj pa je bil na vrsti finale. Francelj zatuli čez veter: »Če nismo mogli odločiti mi, je pa narava« in že ga ni bilo. Bežali smo v dolino, da nas tudi senca ni dohajala. V tem se je vtilo, kot bi vse dol padlo. Rajko, ki je bil brez protiazijske obrambe, je divjal proti Zavetišču v Gozdu. Ostali trije pa smo vedrili pod enim izmed vikendov. Možakar nas nekaj časa posluša, pa pravi: »Lz ivančne?«

»Kaku pa vejste?«, vprašamo.

»Ja, žlahto imam tam.«

Njegova žena nam je še skuhala kavo. Čez eno uro smo se dobili pod Gozdom totalna izdelani. Tako smo čudno krevsali, da bi lahko imeli jajca v gojzerjih, pa vem, da bi cele prinesli v Križe.

Ko pa smo se znašli na avtobusu za Kranj, smo bili ponovno dobre volje. Vsa žalost je minila kljub temu, da smo naredili en del križevga pota. Pa tudi ta je izginil. Sprali smo ga namreč pri Krjaveljnu v Ivančni Gorici, s pivom seveda, tako kot smo si zamislili. Jože Plankar

Ratitovec

Ratitovec je vabliva gorska točka. Na zahodu je močno pomaknjen proti bohinjskim goram, kljub temu pa je močno ukoreninjen v Selško dolino in se prištevava v škofjeloško gorovje. Ni vezan na nikakršno verigo gorskih grebenov, stoji samostojno, zato so tudi dostopi na Ratitovec možni iz vseh smeri. Tako iz Selške doline, kot iz primorske in bohinjske smeri. Ker stoji samostojno, je prava razgledna točka in omogoča čudovito panoramo slovenskega gorstva. Ljubljanska kotlina, kamniški vrhovi, Karavanke, Julijci, bohinjske gore in Trnovski gozd - vse to je vidno iz vrha Ratitovca, čeprav ima samo 1666 m.

Da bi svojo radovednost potešili in si razširili zemljepisno obzorje, so se planinci PD IMP Ljubljana 1. junija 1991 podali na ta znameniti vrh. Iz Ljubljane smo se odpravili z rednim avtobusom v Škofjo Loko. Tu smo prestopili. Pridružili so se nam še ostali člani PD IMP Ljubljana, ki živijo v bližnji okolici Škofje Loke, delo pa opravljajo v IMP Ljubljana. Tako je nastala kar prijetna skupina zastopana z vsemi starostnimi skupinami. Vodja skupine je po sili razmer postal Slavko Kenda, gospodar pri PD IMP Ljubljana, ker je PV Slavko Tancek zbolel. Boazen ne sprašuje, zato je bila zamenjava nujna.

Na avtobusni postaji v Škofji Loki smo hoteli kupiti vozne karte za Sorico. Na svetu se vse spreminja in se je tudi vozni red za Selško dolino. Avtobus vozi samo do Železnikov, naprej se mora pa peš, če se hoče priti na cilj. Sprememba nas je le za trenutek zmedla. Vseeno smo vstopili v avtobus. Tudi iz Železnikov je pot preko Prtovčca na Ratitovec, a vo-

dja Slavko Kenda je razmišljal drugače. Iz Železnikov skozi Škovine in Draboslavo nam pot ni bila poznana, zato je bilo treba nekaj storiti. Vodja je nagovoril šoferja, da nas naj zapelje še naprej do Jesenovca. Ker smo bili večja skupina, nam je šofer ustregel, seveda z doplačilom. Kmalu smo bili na pravi in poznani poti.

Žal nam je, da smo tako neopazno obšli Škofjo Loko, sedaj pa še Železnike, ki imajo bogato zgodovino iz železarstva. Kot nam pripoveduje zgodovina, je leta 973 nemški cesar Oton II. podaril ozemlje Selške in Poljanske doline freissinškim škofom iz Bavarskega. Od takrat se je začelo ozemlje Selške in Poljanske doline spreminjati in naseljevati. Tako tudi trg Železniki, ki je stisnjen med vrhove: Špič 864m, Kovaški vrh 846m in Štedl 1154m. Zaradi takšne zemljepisne lege so Železniki raztegnjeno naselje, saj je razvoj potekal ob vznožju hribov in ob reki Sori. Železniki so bili že v 13. stoletju pomembno fuži-

narsko središče in so bili povezani s Kropo, Tržičem in Borovljami. Prvi plavž se omenja že leta 1422. Proizvodnja železa se je nekaj stoletij povečevala. V času največjega gospodarskega vzpona leta 1628 je bilo v fužinarstvu, ogljarstvu in tovarništvu zaposlenih okoli 2000 ljudi. Železarstvo v Železnikih je uspevalo do začetka 20. stoletja. 19. junija 1909 je ugasnil zadnji plavž in s tem se je za dolga desetletja ustavil gospodarski razvoj v samih Železnikih in tudi Selški dolini. Danes nas na bogato zgodovino železarstva spominja ostanek plavža v gornjem delu Železnikov. Ostanek plavža je zavarovan kot kulturnozgodovinski spomenik. Nasproti plavža je v Koblarjevi hiši muzej fužinarstva, ki je obogaten z etnografskim in lovskim muzejem. Železniki in z njimi Selška dolina doživijo ponovni razcvet po drugi svetovni vojni. Nastala je tovarna NIKO (gospodinjski aparati), ISKRA (tovarna elektromotorjev) in ALPLES (tovarna pohištva). Poleg teh velikanov je še nekaj manj-

ših podjetij, tako da so vsi prebivalci zaposleni v domačem kraju.

V Železnikih je bivalo več znanih slovenskih osebnosti: planinski pisatelj Janko Mlakar (1874 - 1953), zgodovinar France Koblar (1889 - 1975) in ustanovitelj slovenske metalurške fakultete dr.ing. Matija Žumer (1901 - 1957).

Žal vseh teh znamenitosti nismo imeli časa opazovati, saj nas je avtobus kar hitro zapeljal do Jesenovca, kjer se je začel naš vzpon na Ratitovec. Iz Jesenovca vodi ozka steza in se strmo vzpenja, da smo kar grizli kolena. Šele čez čas steza preide v zaraščen kolovoz, da je hoja znosnejša in po dobri uri hoje pripelje na senožeti Prtovčca. Na Prtovčcu si oddahnemo za kratek čas. Prtovč je majhna gorska vasica, ki je bila med vojno požgana, a sedaj je ponovno postavljena pod vznožje Ratitovca. Vse hiše so grajene v strmini. Iz Prtovčca vodita dve poti na Ratitovec. Po desni strani Prtovčca vodi pot preko Razora na vrh, po levi je kolovoz do sedla Po-

den in nato proti vrhu. Mi smo se odločili za levo stran poti. Kolovozna pot se bolj enakomerno vzpenja, le proti vrhu je večji vzpon, ki pa je kmalu poplačan z razgledom. Tudi snega na tej strani ni bilo več, dočim na desni strani skozi Razore so bile še debele plasti snega od plazov in zametov.

Cilj je bil dosežen. Ratitovec je bil osvojen po triurni naporni hoji, saj smo zmogli premagati 1211m višinske razlike. (Normativi planinstva zahtevajo samo 300 m/uro.) Vrh nas je sprejel v soncu, da smo se kaj hitro razkomotili po zeleni travi, ki je bila kakor žamet. Na preventivo nismo pozabili in pivo se je kar prileglo izsušnim grlom. Predno smo si ogledali lepote iz vrha Ratitovca, smo pogledali še v hribnike, da zapolnimo praznino v želodcih. Vse je potekalo po programu, le časa nam je ostajalo. Iz vasi Sorica, kamor smo bili namenjeni, avtobus odpelje šele ob 18. uri, kar je zelo pozno. Med pogovori s planinci je naš vodja Slavko

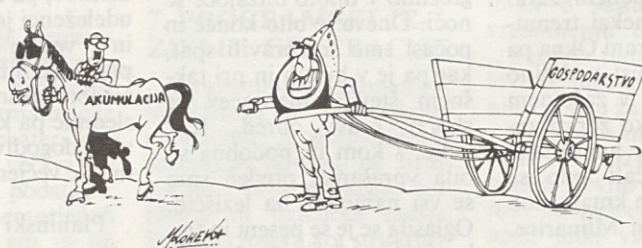
Kenda ugotovil, da pri Sorški peči stoji avtobus, ki ni zaseden in bi se z njim lahko zapeljali prav v Ljubljano. Dogovor je bil kaj hitro dosežen, da bomo lahko njihovi gosti in skrbi, kdaj bomo doma, ni bilo več. Družba se je ponovno razživila.

Prva koča na Ratitovcu je bila postavljena leta 1925 in se je imenovala po rojaku Selške doline dr. Janezu Evangelistu Kreku. Med okupacijo je bila koča uničena. PD za Selško dolino v Železnikih je kočo obnovilo leta 1954 in do današnjih dni jo je še dvakrat povečalo. Od konca junija do zadnjega septembra je stalno oskrbovana, preko zime pa zaradi težkih dostopov zaprta, čeprav ima tovarno žičnico.

Ratitovec je pravi botanični vrt gorskega cvetja, zato je tu možno videti večino gorske flore. V polnem razcvetu je bil Clusijev svišč in spomladni svišč, opaziti je bilo že stebelne liste »Planike očesnice«. Ratitovec se ponaša tudi z globačo z večnim snegom.

Ker so se gostitelji začeli poslavljati od prelepega okolja, smo jim morali slediti tudi mi. Skupaj smo potovali po grebenu Altemaverja 1672m, Kačjega roba, Berštanga do križišča s cesto Sorica - Bohinjska Bistrica, kjer nas je čakal avtobus. Veselo razpoloženje je trajalo vse do razhoda, saj smo bili veseli tudi zato, da bomo kljub spremenjenemu voznemu redu pravočasno doma. Gostiteljem se zahvaljujemo za gostoljubnost in prijaznost in si ponovno želimo srečanja z njimi. Zdravko Nastran

MIRAN KOHEK

ŠPANIJA

Pireneji 91

Letošnji glavni izlet Planinskega društva IMP Ljubljana je bil planinsko-turistični izlet v Španijo. Kot je že v navadi pri takšnih akcijah, smo se odločili za kombinacijo planinskih vzponov in turističnega potepanja. Glede na poznane razmere v R Sloveniji je bila izvedba izleta celo v negotovosti, zato smo odhod prestavili iz 4. na 18. julij, vrnili pa smo se 28. julija. Program izleta je bil zelo pester in natrpan, zato je bila potrebna dobra organizacija, tako s strani vodstva izleta, kot našega zunanjega vodnika Janeza SLOKANA - Georga, ki mu izrekam javno zahvalo za opravljeno vodenje.

Za večino udeležencev je bil to prvi obisk Španije, zato smo z nestrpnostjo pričakali datum in uro odhoda. Preveriti je bilo potrebno ali je vsa prtljaga v nahrbtniku in potovalki, da se ja ne bi kaj pozabilo in komu zagrenilo popotovanja. Po tretji uri popoldan smo se začeli zbirati na našem standardnem mestu za odhode na izlete. Zaželeli smo si prijetno potovanje, pospravili prtljago in v vročem poletnem popoldnevu odrinili novim dogodivščinam naproti.

Pot nas je vodila preko mejnega prehoda Fernetiči in nekateri so si že zaželeli prvo pivo za devize. Pot smo nadaljevali po avtocestah Italije, sredi noči pa smo prestopili italijansko-francosko

mejo in nadaljevali proti našemu prvemu turističnemu cilju - papeškemu mestu Avignonu, ki leži ob mogočni reki Rhoni. Avignon je znan po papeški palači, tu je bil namreč nekaj časa sedež krščanstva s papežem. Posledica tega obdobja je papeška palača in nedokončani kamniti most, ki smo si ju ogledali. Pot smo nadaljevali naprej proti španski meji in si sredi vročega popoldneva privoščili osvežitev v Sredozemskem morju, in sicer na čudovitih, toda zelo vročih Narbonskih plažah. Nekateri so si osvežitev poiskali namesto v morju v hladni senci ob rahli sapici in hladnem pivu. Nadaljevali smo pot in v večernih urah smo prispeli v malo državico Andorra v Pirenejih, na meji med Francijo in Španijo, ki je znana kot nakupovalno središče, tako za turiste kot Francoze in Špance. Namestili smo se v campu, a ker smo imeli skupno kuhinjo, si je večina privoščila požirek ali dva hladne pijače za poplaknitev grla po dolgotrajni vožnji. Po večerji nas je prav kmalu zmanjkalo; dolgotrajna vožnja, vročina, dobra večerja v obliki enolončnice ter seveda obvezno pivce. Vse to je pripomoglo k temu, da se je kmalu slišalo le še prijetno sopihanje in »žaganje drv« iz posameznih šotorov.

Prebudili smo se polni novih moči in se po zajtrku odpravili v mesto, da se še sami prepričamo o ugodnih nakupih v tej nakupovalni meki. Razkropili smo se po mestu. Vsak si je našel svojo zabavo za potešitev lastnih želja in načrtov. V večini primerov smo si le ogledovali posamezne izdelke, ki so se bohotili iz brezštevilnih nakupovalnih centrov in trgovin. Vsega je dovolj in prav nevsiljivo se turistu na vsakem koraku ponujajo različni potrošniški izdelki, ki nehotе izvajljajo novce iz žepov številnih turistov. Čas pohajkovanja in nakupovanja je prehitro minil in že smo se v avtobusu hvalili, kaj je kdo dobrega, predvsem pa poceni kupil.

Pot smo nadaljevali k našemu poglavitnemu cilju, k goram, in sicer v camp, ki je izhodišče za vzpon na Pico de Paderna in na Pico de Aneto. Na poti smo se ustavili v Leridi in si hoteli ogledati srednjeveško trdnjavo v obnavljanju, ki pa je bila na žalost zaprta za obiskovalce. Proti večeru smo bili že v mestu Benabarre, kjer smo prvič okusili dobrote španske kuhinje. Pečena ovčjetina, solata in seveda špansko črno vino (vino tinto) so dvignili razpoloženje na visoko raven in nikakor se nam ni mudilo naprej proti campu, v katerega smo prišli šele v poznih večernih oziroma zgodnjih jutranjih urah. Nekoliko težav je bilo s postavljanjem šotorov, toda kmalu se je vse poglelo in umirilo in tabor je ponovno zajela nočna tišina.

Zjutraj se je začelo prebujanje najprej v kuhinji. Pripraviti je bilo potrebno zajtrk, kajti na programu je bil odhod v gore. Pozdravilo nas je turobno, megleno in oblačno vreme in med zajtrkom je že začelo rahlo rositi. Odhod je bil do nadaljnega prestavljen. Začela so se ugibanja, kako bo sploh z našimi vzponi v gore. Toda vremena so Kranjcem se zjasnila, posijalo je namreč, sonce in avtobus nas je popeljal do izhodiščne točke za vzpon. Pot nas je vodila preko travnate doline,

prepredene s potočki in se nadaljevala po cesti, kjer so nas na našo jezo prehitevali turisti in nam smradili z izpušnimi plini. Tudi te človeške ropotije je bilo konec in začeli smo se vzpenjati po dobri planinski poti proti koči Renclusa na višini 2141m, ki nas je že prav kmalu prijazno pozdravila v osrčju gora, kamor smo bili namenjeni. Počutili smo se prav prijetno, ko smo lahko odložili nahrbtnike, pregledali njihovo vsebino in se lenobno predajali soncu in lenarjenju. Tega dne nas je čakal še vzpon na 2640m visoki Pico de Paderna. Pot nas je v začetku vodila preko planine, na kateri se vije ledeniški potoček. V neposredni bližini pa je ledeniško jezero, pravi vodni biser sredi zelenja, v katerem se ogledujejo okoliški vrhovi. Pot se je pričlenila vzpenjati med kamnitimi bloki proti melišču in naprej proti grebenu. Čakal nas je le še kratek vzpon po vršnem grebenu in že smo bili na našem prvem vrhu. Stisk rok ob uspešnem vzponu in že smo se predajali pogledom po okolici in se s posebnim zanimanjem ozirali v smeri naslednjega vzpona. Ob sestopu so se nekateri pogumnejši ohladili v ledeniškem jezeru. Kmalu smo bili vsi pri koči. Tu se je del planincev odpravil nazaj v dolino do campa, del pa se je odločil za prenočitev v koči in za naslednji vzpon. Glede na stanje in izgled kože smo bili izredno in prijetno presenečeni nad dobrotami španske kuhinje, ki smo jih bili deležni pri večerji. Ob taki večerji, kot smo jo bili deležni, sem prepričan, da se ni samo meni utrnila grenka misel o hrani in postrežbi v naših »turističnih, obmorskih« krajih. Še kozarček ali dva vina in že smo z mislijo na naslednji dan pospali na skupnih ležiščih.

Naslednjega jutra smo vstali že zelo zgodaj, kajti pred nami je bil dolg, vroč in naporen dan, pa tudi mnogo prijetneje je hoditi v jutranjem hladu kot v vročem soncu. Ob soju čelnih svetilk smo se začeli vzpenjati proti našemu naslednjemu cilju. Pot nas je vodila proti jugu in strmo navzgor proti grebenu, ki smo ga dosegli ravno v trenutku, ko se je izza obzorja pokazala rdeča žareča krogla, rojeval se je nov vroč dan, mi pa smo bili šele na začetku poti. Na grebenu se nam je odprl nov pogled v sosednjo dolino in po vrhovih v bližnjo in daljnjo okolico. Kot v dosegu roke smo zagledali

tudi naš cilj Pico de Aneto, od katerega pa nas je ločil ledenik, ki se je že začel svetiti v prvih jutranjih žarkih. Po spustu do ledenika in po nekajurni hoji se je počitek z zajtrkom prav prijetno prilegel. Pripravili smo se na prečkanje ledenika. Dereze, cepin in ledeniška očala so bila nujna tehnična sredstva za napredovanje. Prečkanje ledenika je potekalo brez posebnih težav, kajti vzpona pravzaprav ni bilo, le pot je bila dolga in seveda sonce, ki je neusmiljeno pripekalo. Posebna moč sonca se je občutila zaradi odbijanja žarkov od snega. Ob popolnem brezvetrju se človek počuti kot v kotlu. Na drugi strani ledenika nas je čakal le še vzpon na sam vrh, ki pa je bil suh, zato nam napredovanje ni delalo posebnih težav. Le zadnjih nekaj metrov pred vrhom se greben precej zoži in tudi precej razbit je, zato je bilo potrebno zaradi varnejšega prehoda narediti vrvno ograjo. Še nekaj korakov in bili smo na 3404m visokem vrhu, ki ga označuje mogočen križ in nabožno znamenje. Na vrhu počitek, obvezno fotografiranje, razgled po okolici, pogled na prehojeno pot preko ledenika in iskanje poti za povratek. Globoko pod nami sta se lesketali ledeniški jezera Coronas in Llosas in poživila si vino kamenin, iz katerih je sestavljeno gorovje. Še zadnji pogled okrog sebe in že smo se spuščali. Spet smo bili pred težavnejšim mestom, zato je bilo potrebno ponovno napeljati vrv za varen prehod. Potem pa se je začel sestop, ki mu ni bilo ne konca in ne kraja. Prebijali smo se preko ogromnih balvanov, ki jih je tekom let nanesel sneg, ko so se odkrušili od stene. Skakali smo iz skale na skalo in vsak si je iskal najboljše prehode. Cilj nam je bilo sedlo Creguenja v grebenu pred nami, iz katerega se nam je odprl čudovit pogled na ogromno ledeniško jezero Creguenja na višini 2657m, ki se je kot morje lesketalo in valovilo med mogočnimi tritisočaki okrog sebe. Sledil je sestop do jezera in zaslužen počitek z izpraznitvijo še zadnjih dobrot iz nahrbtnika. Morali smo naprej in ponovno smo se prebijali po labirintu skalovja proti zahodnemu koncu jezera. Šele tu se je odprl pogled proti dolini, v kateri smo imeli tabor, a je bila še daleč, daleč. Sestop je bil dolgotrajen in z mnogimi krajšimi in daljšimi počitki. Ko smo prišli do doline, se je vsem odvalil kamen od

srca, pred nami je bilo namreč le še nekaj minut do tabora. Tu so nas sprejeli kot junake dneva, kar smo po 14 urni turi tudi bili. Nekoliko smo bili razočarani, ker ni bilo več vode, toda pomagali smo si v bližnji reki in se osvežili ter otresli celodnevne prahu. Kuhinja je medtem pospešeno delala in kar hitro je bil dan znak za večerjo, ki je bila posebno slastna. Sledilo je proslavljanje osvojenih dveh vrhov. Oglasila se je pesem, steklenica je zakrožila od ust do ust in veselju ni bilo ne konca in ne kraja. Pridružili so se nam še španski skavti in izmenoma smo s pesmijo predstavljali vsak svojo domovino in kulturno izročilo ter uživali pod milim nebom ob tabornem ognju. Počasi smo se spravili v šotore in le še ostanki tabornega ognja so metali sence po taboru.

Naslednjega jutra se nam je poznalo, da smo imeli za sabo naporen dan. Vstajali smo počasi in se pretegovali v sveže jutro, ki je po nočni plohi ponovno obetalo vroč dan. Odpeljali smo se po dolini navzdol do Benasque, turističnega kraja pod vrhovi Pirenejev, kjer smo si ogledali staro mesto in si kupili nekaj spominkov. Nadaljevali smo proti našemu naslednjemu planinskemu cilju Monte Perdido. Tabor smo si postavili v kraju Broto in se pripravili za naslednji dan. Glede na zahtevnost vzpona se je zanj odločilo le manjše število udeležencev, ostali pa so se odločili za pohajkovanje po mestu in obisk bazena.

Ker je tura na 3355m visoki Monte Perdido precej dolga, smo se odločili za zelo zgodnji odhod in tako nas je avtobus še v trdi temi odpeljal do vstopa v narodni park Ordesa, v katerem stoji Monte Perdido. V nočnem hladu in ob bučanju vode preko številnih slapov ter ob soju čelnih svetilk smo hitro napredovali po kanjonu, ki se vije sredi parka in vodi proti samemu vrhu. Nekajkrat smo se sicer ozrli v nebo, preko katerega so se podili oblaki, toda kljub temu smo hiteli po dolini navzgor z enakim tempom in z veliko željo priti na vrh. Noč se je vse bolj umikala dnevu, ki se je porajal na obzorju. Pokrajina pred nami se je odpirala in pogled nam je plaval po mogočnih stenah kanjona in po vrhovih nad njimi. Daleč pred nami, visoko nad dolino pa so se okrog našega vrha podile megle in oblaki, ki so skrivali pogled na sam vrh. Kanjona je bilo konec in šele sedaj se je pot začela vzpenjati v pravem pomenu besede. Srečali smo se celo z verigami, ki omogočajo varen prehod preko težjega dela stene. Že smo se začeli ozirati okrog sebe in iskati kočo Goriz na višini 2160m, toda potrebno je bilo še kar precej korakov,

preden smo prišli do nje. Tu je sledil počitek z zasluženim zajtrkom in nabiranjem novih moči, kajti najtežji del je bil še pred nami. Pot se nad kočo prične strmo vzpenjati po pečevju. Daleč pred nami so se risali obrisi sedla Marbone 3253m, pod katerim leži na višini 3100m ledeniško jezero Helado, pri katerem zavije pot ostro desno na greben, ki pelje proti vrhu. Pot ni posebno zahtevna, problematičen je le grušč, ki se motovili pod nogami in ne zagotavlja trdnega koraka. Ampak za srčne planince našega društva tudi to ni bila posebna ovira in že je bilo konec strmine. Vrh je bil osvojen. Pogled z vrha je res nepozaben, ampak potrebno je še sestopiti v dolino, kar je še zahtevnejše. Rezerve v nahrbtniku kopnijo, vendar je z vsakim korakom bližja tudi dolina. V samem kanjonu, ki je res prava umetnina narave, pa si je seveda potrebno ogledati vse slapove in slapiče, ki neumorno brze preko številnih skalnih pragov-kaskad in nudijo obilo užтков. Dan kot nalašč za uživanje; vročina in pa šumenje vode v neposredni bližini. Res pravi občutek skladnosti narave. Še zadnji pogled na prepadne stene kanjona ob vhodu v park, kjer se tare obiskovalcev in že smo na poti v camp. Tu opazimo povečan nemir naših kuharjev, ki so že na koncu s kuhanjem večerje, ki gre po napornem dnevu posebno v slast. Planinski del izleta je bil za nami in popoln uspeh je bilo potrebno primerno proslaviti, zato se je tabor umiril šele v zgodnjih jutranjih urah.

Sedaj se je začel turistični del potovanja. Nadaljevali smo mimo jezera Yesa, do Pamplone in Puente la Reina. Tu smo se srečali z Baski, ki so nam preskrbeli tabornjenje v športnem parku z bazenom, ki nam je bil na voljo podnevi in ponoči. V mestu Puente la Reina smo preživeli dva dni, in sicer na njihovem praznovanju Fieste.

To so predstave bikoborb v areni in teki bikov po ulicah ob navdušenem vzpodbujanju množice domačinov in turistov. Poleg tega so še spremljajoče prireditve, plesi, ognjemeti, goreči bik (ognjemet z bika na kolesih med množico v areni in na ulici). Poleg tega je potrebno povedati, da v dneh Fieste delo popolnoma zamre, živi se le za praznovanje in veseljačenje.

Naše popotovanje se je bližalo kraju. Nadaljevali smo do Atlantskega oceana, in sicer do San Sebastiana, kjer smo si ogledali znamenito katedralo s prekrasnim zvonikom in enkratno mivkasto plažo, ki je kljub temu, da je v samem mestu, izredno čista in polna obiskovalcev. Poslovili smo se od španskih prijateljev in odražali naprej v Francijo. Sledil je postanek v Lurdu z ogledom znamenite votline in mogočne katedrale nad njo, potem pa je preostala le še pot proti domu. Peljali smo se mimo znamenite trdnjave Carcassonne, ki pa smo si jo zaradi pozne ure vso osvetljeno ogledali le iz avtobusa. Po dolgi vožnji in z nekaj postanki smo se preko severne Italije srečni in zadovoljni ter polni novih doživetij in vtisov pripeljali v poznih popoldanskih urah domov in si zaželeli nasvidenje na takšnem ali podobnem izletu.

Janez Seliškar

Že danes za jutri!

ARIS

ARIS

ARIS

Kaj
varčna raba energije

Kdaj
stalno in nepreklicno

Kje
pri vsakem porabniku

Kako
z regulacijskimi sistemi ARIS

Zakaj

več kot 500.000 regulacijskih sistemov ARIS
v rabi jamči:

optimalno porabo energije
kakovost vgrajenih enot
dolgo brezhibno delovanje
možnost dogradnje sistema
možnost sprotnega obnavljanja in
– tehničnih izboljšav
zadovoljne kupce tudi v prihodnje

VAŠ PARTNER

ARIS d.d. 61210 Ljubljana – Šentvid, Jožeta Jame 16, p.p. 20
Telex 39500 YU SL, Telefax 061 555 787
Telefon (061) 557-141

Želite

Nasvet, projekt, izvedbo, zagon, vzdrževanje za novi sistem, ali servis obnovo,
posodobitev za obstoječega, kličite 061 557 141

Opremo in naprave regulacijskih sistemov za ogrevanje, prezračevanje in
klimatizacijo; opremo in naprave za varnostne in nadzorne sisteme objektov;
opremo in naprave za druge procese, kličite 061 557 143

Pogone za regulacijo in procesno tehniko, armature za industrijo in
široko potrošnjo, kličite 061 557 145

Izdelavo orodij, zahtevno mehansko obdelavo, izdelavo po vaših načrtih, kličite
061 557 166

Reprodukcijski material, opremo in naprave za industrijo, obrt, gradbeništvo,
montažo in izdelke široke potrošnje, kličite 061 557 169

ARIS

ARIS

ARIS

**ZA DELAVCE IMP POCENI OZIMNICA. NAROČILA ODDAJTE V
MENZAH, V MENZO VAM BOMO OZIMNICO TUDI DOSTAVILI.
INFORMACIJE NA TELEFON 349-709.**

**OZIMNICO LAHKO TUDI KUPITE V KUHINJI IMP, VOJKOVA
58, LJUBLJANA.**

PRELEST, d.o.o.

Titova 37, 61000 LJUBLJANA
tel.: 314-957, 121-121, 349-709
telefax: 313-765
ž.r.: 50102-601-3114

.....
ime in priimek

zaposlen v podjetju

Naročam kg rdečega krompirja

..... kg belega krompirja

Naročam tudi dostavo na naslov:

.....
Račun za naročeno blago bom poravnal ob prejemu.

.....
podpis naročnika

NAROČILNICA

Ime in priimek

zaposlen v podjetju nepreklicno naročam:

- kom. ETA MALE OZIMNICE (6*720 ml) po ceni 270,00 din
- kom. ETA VELIKE OZIMNICE (12*720 ml) po ceni 530,00 din
- kom. PAKET KUMARICE (6*720 ml) po ceni 270,00 din
- kom. PAKET KUMARICE (12*720 ml) po ceni 530,00 din
- kom. PAKET MEŠANA SOLATA (6*720 ml) po ceni 230,00 din
- kom. PAKET RDEČA PESA (6*720 ml) po ceni 220,00 din
- kom. PAKET RDEČA PESA (12*720 ml) po ceni 420,00 din
- kom. PAKET KISLO ZELJE (6*720 ml) po ceni 220,00 din
- kom. PAKET KOMPOTI (6*720 ml) po ceni 280,00 din
- kom. PAKET DELIKATESN ZAVITEK (6*370 ml) po ceni 340,00 din
- kom. PAKET KETCHUPI+DRESSINGI 3+3 (*310 ml) po ceni 190,00 din
- kom. PAKET NIZKOKALORIČNI DŽEMI (6*210 ml) po ceni 250,00 din
- kom. ZELENJAVNI PAKET (6*850 g) po ceni 260,00 din
- kom. PAKET PAPRIKA (6*720 ml) po ceni 290,00 din
- kom. PAKET OMAKICE (6*210 ml) po ceni 120,00 din

.....
Račun za naročeno blago bom poravnal ob prejemu.

.....
podpis naročnika